

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Fonogramy v beletristickém textu: Analýza fonetické motivovanosti nezjednodušených
znaků

Phonograms in Fiction Text: Analysis of Phonetic Motivation of Unsimplified
Characters

OLOMOUC 2017, Michaela Frydrychová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Tereza Slaměňíková, Ph.D.

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
FRYDRYCHOVÁ Michaela	Hodslavice 427, Hodslavice	F13598

TÉMA ČESKY:

Fonogramy v beletristickém textu: Analýza fonetické motivovanosti nezjednodušených znaků

TÉMA ANGLICKY:

Phonograms in Fiction Text: Analysis of Phonetic Motivation of Unsimplified Characters

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Tereza Slaměniková, Ph.D. - ASH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Ve své práci se budu zabývat znaky kategorie fonogramy. Fonogram je znak, který svým determinativem odkazuje k sémantické složce znaku a fonetikem odkazuje k výslovnosti znaku. Tento konstrukční typ znaků je v odborné literatuře označován jako nejproduktivnější a bývá mu přisuzováno až 80 % znaků. Cílem mé práce tedy bude zjistit, kolik znaků daného korpusu náleží kategorii fonogramů a dále pak kolik z nich dodnes má s ohledem na vývojové změny čínské písemné soustavy funkční ukazatel výslovnosti. Konkrétně se budu touto tematikou zabývat na beletristickém textu psaném v nezjednodušených znacích, u něhož je předpoklad, že výskyt fonogramů v něm bude vyšší než v textu psaném zjednodušenými znaky. To se obecně odhaduje kvůli tomu, že po zjednodušení již některé znaky nepatří ke své původní kategorii. Základní metodou této práce bude analýza všech znaků daného korpusu. Nejprve rozdělím znaky na fonogramy a na znaky ostatních konstrukčních typů a dále budu analyzovat, do jaké míry se shoduje výslovnost fonetika a fonogramu.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- 1) KUČERA, Ondřej a kol. Učebnice čínských znaků. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1118-0.
- 2) ROHNSNOW, John S. a YIN, Binyong. Modern Chinese Characters. Beijing: Sinolingua, 1994. ISBN 978-7800521676.
- 3) SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. Ideogramy v moderní čínštině. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3909-9.
- 4) UHER, David. Hanská grammatologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3866-5.
- 5) ZÁDRAPA, Lukáš a PEJČOCHOVÁ, Michaela. Čínské písmo. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1755-0.

Podpis studenta:

Datum:

5.4.2017

Podpis vedoucího práce:

Datum:

5.4.2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne Podpis

Anotace

Příjmení a jméno autora: Michaela Frydrychová

Název katedry a fakulty: Katedra asijských studií, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Fonogramy v beletristickém textu: Analýza fonetické motivovanosti nezjednodušených znaků

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Tereza Slaměnková, Ph.D.

Počet znaků: 77 384

Počet stran: 61

Počet zdrojů: 22

Klíčová slova: čínské písmo, fonogram, fonetikum, determinativ, grammatologie

Tématem této bakalářské práce jsou fonogramy v beletristickém textu psaném v nezjednodušených znacích. Cílem práce je jednak zjistit, kolik fonogramů se v textu vyskytuje, ale především kolik z těchto fonogramů má funkční ukazatel výslovnosti. Korpus obsahuje celkem 69 997 znaků a je vytvořen z románu Láska a revoluce. První část práce je orientovaná na objasnění vývoje znaků a na vyložení šesti kategorií znaků. Druhá část práce je zaměřena na interpretaci výsledků, které jsem získala během analýzy. Na konci práce srovnám výsledky své analýzy s výsledky studie zkoumající stejné téma v rámci zjednodušených znaků.

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Tereze Slaměnikové, Ph.D. za vstřícný přístup, ochotu a trpělivost, kterou projevila při vedení mé práce, a dále za cenné rady a věcné připomínky, kterých si velmi cením.

Obsah

Seznam grafů a tabulek.....	8
Seznam zkratk.....	9
Ediční poznámka.....	10
1 Úvod.....	11
2 Teoretická část.....	13
2.1 Čínské znakové písmo.....	13
2.1.1 Historie.....	14
2.1.2 Zjednodušení čínského písma.....	15
2.1.3 Grafická podoba znaku.....	16
2.2 Kategorizace čínských znaků.....	17
2.2.1 Piktogramy.....	18
2.2.2 Symboly.....	19
2.2.3 Ideogramy.....	20
2.2.4 Výpůjčky.....	21
2.2.5 Variety.....	22
2.3 Fonogramy.....	23
2.3.1 Determinativ.....	24
2.3.2 Fonetikum.....	25
3 Analytická část.....	28
3.1 Vyhodnocení analýzy.....	28
3.1.1 Způsob zpracování.....	28
3.1.2 Korpus.....	29
3.2 Fonogramy a ostatní znaky.....	30
3.3 Typizace fonogramů.....	31
3.3.1 Typ IFT.....	35
3.3.2 Typ IF.....	36
3.3.3 Typ FT.....	37
3.3.4 Typ F.....	38
3.3.5 Typ I.....	39
3.3.6 Typ 0.....	40

3.4	Shrnutí zastoupení jednotlivých typů fonogramů	42
3.5	Fonogramy s funkčním ukazatelem	45
3.5.1	Ukázka tabulky fonogramů a nefonogramů.....	46
3.6	Barevné značení fonogramů a nefonogramů v textu	47
3.6.1	Ukázka z korpusu.....	47
3.7	Nejfrekventovanější fonetika	48
3.8	Problémové případy	51
3.9	Komparace s článkem Případová studie fonogramu v čínském textu.....	53
4	Závěr.....	56
	Resumé.....	58
	Seznam literatury	59
	Seznam příloh	61

Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Procentuální znázornění zastoupení fonogramů a nefonogramů v textu z kvalitativního i kvantitativního hlediska.....	31
Graf 2: Procentuální znázornění fonogramů typu IFT.....	36
Graf 3: Procentuální znázornění fonogramů typu IF.....	37
Graf 4: Procentuální znázornění fonogramů typu FT.....	38
Graf 5: Procentuální znázornění fonogramů typu F.....	39
Graf 6: Procentuální znázornění fonogramů typu I.....	40
Graf 7: Procentuální znázornění fonogramů typu 0.....	41
Graf 8: Procentuální zastoupení jednotlivých typů fonogramů z kvalitativního i kvantitativního hlediska v rámci všech fonogramů.....	43
Graf 9: Procentuální zastoupení jednotlivých typů fonogramů z kvalitativního i kvantitativního hlediska v rámci všech znaků korpusu.....	44
Graf 10: Procentuální znázornění shody fonogramu s fonetikem v iniciále, finále a v iniciále a finále.....	45
Graf 11: Procentuální znázornění zastoupení fonogramů s funkčním fonetickým ukazatelem a nefonogramů z kvalitativního i kvantitativního hlediska.....	46
Tabulka 1: Ukázka části tabulky fonogramů.....	34
Tabulka 2: Ukázka části tabulky fonogramů typu IFT.....	35
Tabulka 3: Ukázka části tabulky fonogramů typu IF.....	36
Tabulka 4: Ukázka části tabulky fonogramů typu FT.....	37
Tabulka 5: Ukázka části tabulky fonogramů typu F.....	39
Tabulka 6: Ukázka části tabulky fonogramů typu I.....	40
Tabulka 7: Ukázka části tabulky fonogramů typu 0.....	41
Tabulka 8: Číselné zastoupení jednotlivých typů fonogramů v korpusu.....	43
Tabulka 9: Ukázka části tabulky fonogramů a nefonogramů.....	47
Tabulka 10: Tabulka 12 nejfrekventovanějších fonetik.....	50
Tabulka 11: Přehled výskytů nejfrekventovanějších fonetik.....	51
Tabulka 12: Znaky klasifikované mimo slovník HXYFZ.....	52
Tabulka 13: Srovnání výsledků analýz u románů <i>Žít a Láska a revoluce</i>	54

Seznam zkratek

HXYFZ - *Analytický slovník grafiky a významů čínských znaků Hànzì Xíng Yì Fēnxī Zìdiǎn* 汉字形义分析字典

I – iniciála

F – finála

T – tón

Ediční poznámka

K fonetickému přepisu čínských znaků používám standardní transkripci *pīnyīn* 拼音, kterou od ostatního textu odlišuji kurzívou. V této práci uvádím zjednodušené i nezjednodušené čínské znaky. Znaky ve zjednodušené podobě jsou použity v teoretické části práce, protože v teoretických dílech se pracuje se zjednodušenými znaky. Naopak v analytické části mé práce jsou využity znaky v nezjednodušené podobě, protože právě z těchto znaků má analýza vycházet.

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá jednou z šesti kategorií čínských znaků, a to fonogramy. Tyto znaky se skládají ze dvou složek: determinativu a fonetika. Význam determinativu spočívá v tom, že odkazuje k významu znaku. Fonetikum pak odkazuje k výslovnosti znaku. Odborná literatura uvádí, že tato kategorie znaků zaujímá drtivou většinu znaků obsažených v moderních čínských textech.

Právě fonetická složka fonogramu je pro mou práci stěžejní. Hlavním cílem práce je nejenom zjistit, kolik fonogramů se ve skutečnosti v textu vyskytuje, ale především vyzkoumat to, do jaké míry jsou fonetika schopna naznačit výslovnost celého fonogramu. Tímto tématem se přede mnou zabývala již Mgr. Tereza Slaměníková, Ph.D., která výsledky své *Případové studie fonogramu v čínském textu* publikovala v časopise *Dálný východ*.¹ Slaměníková ve své studii zkoumala beletristický text psaný ve zjednodušených znacích. Já ve své práci podrobím analýze naopak beletristický text psaný nezjednodušenými znaky. Vycházím z předpokladu, že by koncentrace fonogramů v něm mohla být vyšší. Při zjednodušování znaků totiž došlo k tomu, že některé grafické složky znaků přestaly být funkční, a znaky tak přestaly patřit ke své původní kategorii. Zjednodušováním znaků docházelo také ke zvýšení počtu homografie fonetické složky znaků, což ne vždy vedlo k její fonetizaci.² Mým cílem je mimo jiné tedy zjistit, zda se v textu psaném nezjednodušenými znaky vyskytuje více funkčních ukazatelů výslovnosti než v textu, který je psán zjednodušenými znaky.

Z korpusu, kterým bude beletristický text psaný v nezjednodušených znacích, vygeneruji všechny různé znaky a rozdělím je do dvou kategorií: fonogramy a znaky ostatních pěti kategorií. U fonogramů budu dále zjišťovat, jaké je jejich fonetikum a do jaké míry se jeho výslovnost shoduje s výslovností celého znaku. Dále pak rozdělím fonogramy podle různých typů shody výslovnosti fonetika a celého fonogramu a budu sledovat jejich zastoupení v textu. Díky tomuto postupu tak zjistím přesný údaj o tom, kolik fonogramů s funkčním ukazatelem výslovnosti se v textu vyskytuje. Dále se budu zabývat nejfrekventovanějšími fonetiky či problémovými případy při zpracování analýzy.

¹ SLAMĚNÍKOVÁ 2015: 116-126.

² NOVÁK, VOCHALA, PUCEK 1989: 51.

Má práce se bude skládat ze dvou částí, teoretické a analytické. V teoretické části práce se pokusím o nastínění vývoje čínského znakového písma a vyložení kategorií čínských znaků. Vzhledem k tématu mé práce přiřazuji fonogramům a jejich dvěma složkám samostatnou kapitolu, a budu jim tak věnovat největší pozornost. Stěžejní je však analytická část mé práce. V té budu popisovat, jak probíhal můj výzkum od způsobu zpracování, zvolení korpusu, rozdělení fonogramů pod jednotlivé typy atd. K lepšímu objasnění některých výsledků využiji znázornění pomocí grafů či tabulek. Na konci analytické části své práce budu komparovat výsledky studie Terezy Slaměnikové s výsledky mé analýzy.

2 Teoretická část

2.1 Čínské znakové písmo

Čínské písmo je známé pro svou jedinečnost. Často bývá označováno jako nejstarší písmo na světě, to však není pravda. Vzhledem k tomu, že nejstarší dochované památky čínského písma jsou z doby 13. století př. n. l., jsou egyptské hieroglyfy či sumerský klínopis starší. Je však nesporné, že čínské písmo je písmem s nejdelší nepřetržitou tradicí užívání, která trvá až do dnešní doby.³ Lingvistická věda zabývající se písmem se nazývá grammatologie.⁴

Nelze jednoznačně určit, kolik je čínských znaků vzhledem k tomu, že čínský znakový systém neustále prochází vývojem a mnoho znaků vzniká i zaniká.⁵ Čínské slovníky obsahují i více než 10 000 znaků. Například *Kāngxī Zìdiǎn* 康熙字典 obsahuje 47 035 znaků. Slovník *Hànyǔ Dà Zìdiǎn* 汉语大字典 obsahuje dokonce 56 000 znaků.⁶ Takto vysoké počty znaků jsou dány tím, že tyto slovníky obsahují velké množství variant jednotlivých znaků, z nichž některé se nyní již nepoužívají vůbec nebo se používají jen zřídka.⁷

V moderní grammatologii jsou rozlišovány dva druhy znaků: běžně používané znaky *tōngyòngzì* 通用字 a znaky s ojedinělým výskytem *hǎnyòngzì* 罕用字. Počet běžně používaných znaků se od 60. let pohyboval v rozmezí od 6 000 do 7 000 znaků. V roce 1988 byla sestavena *Tabulka frekventovaných znaků Xiàndài hànyǔ chángyòngzì biǎo* 现代汉语常用字表 zahrnující znaky o celkovém počtu 3 500 položek, které se dále dělí do dvou skupin: frekventované znaky *chángyòngzì* 常用字, které obsahují 2 500 nejfrekventovanějších znaků, a méně frekventované znaky *cìchángyòngzì* 次常用字, které tvoří zbývajících 1 000 znaků.⁸

³ ZÁDRAPA 2009: 17.

⁴ LOTKO 2003: 43.

⁵ SLAMĚNÍKOVÁ 2011: 17.

⁶ KANE 2009: 60.

⁷ SLAMĚNÍKOVÁ 2011: 17.

⁸ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 20.

2.1.1 Historie

Za nejstarší dochované záznamy čínského písma se obecně považují věštebné nápisy na želvích krunýřích a hovězích lopatkách *jiǎgǔwén* 甲骨文, které pocházejí přibližně ze 13. století př. n. l.⁹ Toto písmo se projevuje jako zcela vyvinutý systém, a proto lze předpokládat, že se čínské písmo začalo vyvíjet podstatně dříve. Protože ale dodnes nebyly objeveny žádné starší písemné památky, o jeho přesném vzniku se můžeme jen dohadovat.¹⁰ Tyto nápisy na kostech byly objeveny až r. 1899 v provincii *Hénán* 河南 v místech, kde se pravděpodobně nacházelo sídlo dynastie *Shāng* 商.¹¹ Mezi další významné dochované památky čínského písma patří nápisy na bronzových nádobách *jīnwén* 金文. Předpokládá se, že vznikaly ve stejné době jako nápisy na krunýřích a lopatkách a rozšířeny byly především za vlády Západních Zhou a za období Jara a podzimu.¹² Dále se znaky zaznamenávaly také na bambusové destičky, hedvábí či kamenné bubny. Písmo zaznamenané na těchto materiálech se označuje jako větší písmo *dà zhuàn* 大篆. Během dynastie *Qín* 秦 proběhly mnohé reformy, během nichž byl vytvořen nový oficiální duktus znaků označován jako menší písmo *xiǎo zhuàn* 小篆.¹³

Během dynastie *Hàn* 汉 došlo k největšímu rozkvětu čínské lingvistiky. Především grammatologie se dočkala významného rozvoje, když významný čínský lingvista *Xǔ Shèn* 许慎 sestavil dílo *Výklad významu obrysových a rozbor struktury složených znaků* *Shuōwén jiězì* 说文解字 (dále jen *Výklad znaků*).¹⁴ Jedná se o nejstarší dochovanou grammatologickou analýzu čínských znaků¹⁵ a obsahuje 9353 analyzovaných položek.¹⁶ Znaky v tomto slovníku jsou psány právě menším písmem.¹⁷

Zásadním zlomem byl přechod od menšího písma k písmu úřednickému *lishū* 隶书. Je významné tím, že se jeho grafika příliš neliší od dodnes používaných znaků. Došlo k nahrazení oblých linií příkými, po jejichž vzájemném spojení vznikla dnešní

⁹ ZÁDRAPA 2009: 104.

¹⁰ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 14.

¹¹ ŠVARNÝ 2001: 19.

¹² UHER 2013: 46.

¹³ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 15.

¹⁴ UHER 2005: 247 – 248.

¹⁵ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 16.

¹⁶ WIEGER 1965: 8.

¹⁷ ZÁDRAPA 2009: 152.

převážně hranatá podoba znaků. Počet tahů i grafických prvků byl snížen. U tohoto ductu písma také docházelo k častému komolení grafické podoby znaků, což vedlo k dalšímu potlačování piktografické povahy písma, a dále také k zásadnímu narušování etymologických principů.¹⁸ Poslední změnou byl přechod ke vzorovému písmu *kǎishū* 楷书. Toto písmo se dodnes používá jako obecné oficiální písmo v tiskovinách a funguje jako standard počítačových fontů.¹⁹

2.1.2 Zjednodušení čínského písma

Během historie čínského písma docházelo k jeho postupnému zjednodušování prostřednictvím přechodů mezi jednotlivými ducty, jak jsem to popsala v předchozí kapitole. Avšak klíčovým okamžikem se stal vznik Čínské lidové republiky v roce 1949, po němž byl založen Čínský výbor pro reformu písma, který měl za úkol zjednodušení dosavadního písma. K tomu docházelo v letech 1956-59. Některé zjednodušené znaky *jiǎntǐzì* 简体字 se již dříve běžně používaly mezi lidmi, jiné byly zjednodušeny na základě různých postupů grafemického systému čínského písma. Aby se překonaly fonetické rozdíly jednotlivých dialektů čínštiny, došlo k intenzivnímu šíření obecné čínštiny pomocí nové transkripce *pīnyīn* 拼音. Ta byla zaváděna do škol a byly v ní tištěny různé učebnice a učební pomůcky.²⁰ Hlavním cílem tohoto procesu bylo zvýšení gramotnosti obyvatelstva.²¹

Zjednodušování znaků bývá často kritizováno kvůli tomu, že při tomto procesu došlo k potlačení historického principu stavby znaků, etymologie a vzájemných vztahů.²² Nezjednodušené znaky *fántǐzì* 繁体字 se dnes používají na Taiwanu, v Hong Kongu a v Macau z toho důvodu, že ke zjednodušení znaků došlo pouze v Čínské lidové republice.

Jak již bylo zmíněno výše, čínské znaky byly během své historie několikrát zjednodušeny. Avšak zjednodušení, ke kterému došlo v 50. letech 20. století, je zásadní. Zjednodušená forma znaků se stala normou nejen pro vydávání učebnic, ale i pro noviny a zkrátka pro veškeré úřední i neúřední dokumenty, které jsou určeny ke čtení.

¹⁸ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 16.

¹⁹ ZÁDRAPA 2009: 155-161.

²⁰ NOVÁK, VOCHALA, PUCEK 1989: 50.

²¹ SLAMĚŇÍKOVÁ 2011: 14.

²² ZÁDRAPA 2009: 162.

Navíc jsou zjednodušené znaky i po praktické stránce přijatelnější. Jejich forma totiž nejenže zjednodušuje proces učení se znakům, ale také šetří čas při jejich samotném psaní.²³ Ve srovnání s nezjednodušenými znaky jsou však často označovány jako ošklivé a existuje i názor, že odtrhují Číňany nejen od historie, ale i od Číňanů na Taiwanu a v zahraničí. Nezjednodušené znaky jsou tak vnímány jako více estetické a s větší kulturní hodnotou.²⁴

Veškerá díla vydaná před reformou znakového písma jsou psána v nezjednodušených znacích. Proto, pokud si zájemce chce přečíst díla vydaná před rokem 1950, či díla z Taiwanu nebo Hongkongu, musí počítat s tím, že budou psána v nezjednodušených znacích a bude si muset tyto znaky osvojit.²⁵ I přesto, že zjednodušené znaky jsou stále oficiální normou, dochází v poslední době k návratu nezjednodušených znaků.²⁶

2.1.3 Grafická podoba znaku

Čínské znaky se zapisují do grafického pole ve tvaru čtverce, do něhož se musí vměstnat jakýkoliv znak nehledě na počet tahů, které obsahuje. Znaky by měly pole zaplňovat a jejich složky by měly držet při sobě, aby nedošlo ke zdání, že některá z nich tvoří další samostatný znak nebo že je složkou vedlejšího znaku.²⁷

Tah *bǐhuà* 笔画 je základní jednotkou čínského znakového písma.²⁸ Tahy se spojují v grafické prvky *bùjiàn* 部件 a ty se následně spojují do znaků *hànzì* 汉字. Čínský znak tvoří vždy minimálně jeden tah.²⁹ U 7 000 běžně používaných čínských znaků *tōngyòngzì* 通用字 je nejvyšší počet tahů 36.³⁰ Mezi pět základních tahů patří: bodový tah *diǎn* 点, vodorovný tah *héng* 横, svislý tah *shù* 竖, levý tah *piē* 撇 a pravý tah *nà* 捺. Při psaní znaků je důležité dodržovat správné pořadí tahů.³¹

²³ KANE 2009: 67.

²⁴ ZÁDRAPA 2009: 162.

²⁵ KANE 2009, 67.

²⁶ Tamtéž, s. 65.

²⁷ ZÁDRAPA 2009: 66.

²⁸ KUČERA 2005: xii.

²⁹ UHER 2013: 40.

³⁰ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 18.

³¹ KUČERA 2005: xii.

Podle počtu prvků lze znaky rozdělit na jednoduché znaky *dútǐzì* 独体字 a na znaky složené *hétǐzì* 合体字. Mezi znaky jednoduché, které jsou tvořeny jedním prvkem, řadíme např. znaky „člověk“ *rén* 人, „ruka“ *shǒu* 手 nebo „hora“ *shān* 山. Ke znakům složeným, které jsou tvořeny dvěma a více prvky, řadíme např. znaky „stát“ *guó* 国, „papír“ *zhǐ* 纸 nebo „oddělovat“ *jiě* 解. Většina znaků v čínštině jsou právě znaky složenými.³²

Dále lze znaky také rozdělit do třech základních struktur podle uspořádání prvků ve znaku. První je struktura vertikální, k níž se řadí např. znaky „lekce“ *kè* 课, „vědět“ *zhī* 知 nebo „země“ *dì* 地. Druhou je struktura horizontální, do které řadíme např. znaky „mnoho“ *duō* 多, „učit se“ *xué* 学 či „znak“ *zì* 字. Třetí je struktura centrální, k níž se řadí např. znaky „tázat se“ *wèn* 问, „vracet se“ *huí* 回 nebo „společný“ *tóng* 同.³³ Slaměnková uvádí, že někteří grammatologové zmiňují ještě jednu strukturu, a to strukturu rámcovou, k níž se řadí znaky „jet“ *chéng* 乘 nebo „jasný“ *shuǎng* 爽.³⁴

2.2 Kategorizace čínských znaků

Za doby dynastie *Hàn* se rozšířilo úřednické písmo. Podoba jeho znaků byla velmi vzdálená grafice většího i menšího písma, tudíž bylo velmi složité na jeho základě vykládat etymologii znaků. Bylo zapotřebí, aby vznikla práce, která by ji vysvětlila a která by spojila výklad významu znaků s analýzou jejich grafiky tak, aby bylo možné vysvětlovat význam jednotlivých znaků. Pokusy o strukturalizaci komplikovaného systému čínského znakového písma se objevily již v období před dynastií *Hàn*.³⁵

Termín šest kategorií znaků *liùshū* 六书 jako první vyložil nejspíše *Xǔ Shèn*, i když zmínky o něm existovaly již dříve.³⁶ Jeho kniha *Výklad znaků* společně s metodou

³² SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 19.

³³ UHER 2013:41-42.

³⁴ SLAMĚNÍKOVÁ 2011: 21.

³⁵ UHER 2013: 88-89.

³⁶ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 24.

šesti kategorií jsou základními kameny čínské grammatologie.³⁷ Systém šesti kategorií znaků, který *Xū Shèn* zavedl, se používá dodnes.³⁸

Do šesti kategorií znaků patří symboly, piktogramy, fonogramy, ideogramy, variety a výpůjčky. Znaky prvních čtyř kategorií vznikly různými způsoby konstrukce nového znaku. Znaky kategorií variety a výpůjčky byly vytvořeny pouze novým použitím již existující grafické jednotky.³⁹

Tato kapitola se věnuje šesti kategoriím znaků. Popíšu je v pořadí, které je běžně užíváno, jen fonogramy přeřadím až na konec, protože jim vzhledem k tématu své práce věnuji největší pozornost.

2.2.1 Piktogramy

Znaky zobrazující tvary se nazývají piktogramy *xiàngxíng* 象形. *Xū Shèn* tuto kategorii znaků definuje následujícími slovy: „Piktogram zpodobňuje určitý předmět obrazem, jehož linie odpovídají tvaru tohoto předmětu.“⁴⁰ Jedná se tedy o znaky, které vyobrazují tvar určitého předmětu.⁴¹

Tyto znaky byly hojně využívány v nejstarších záznamech čínského znakového písma.⁴² V závislosti na tom, jak se postupem času měnily materiály, na kterých se psalo, společně se společenskými funkcemi znaků, docházelo k postupné ztrátě spojení s původním piktografickým vyobrazením.⁴³ Dodnes, i přes změny znakového písma, můžeme u některých piktogramů identifikovat nejrůznější zobrazení předmětů, člověka atd. Často však rozpoznáme piktogram jen díky tomu, že víme, jaké slovo označuje. U mnoha piktogramů již těžko rozpoznáme, co původně zobrazovaly.⁴⁴

Počet piktogramů není příliš vysoký. V díle *Výklad znaků* jich je 264, a tvoří tak 2,8 % analyzovaných znaků. Jsou však velmi důležité kvůli tomu, že fungují jako konstrukční komponenty jiných znaků. Piktogramy jsou pak součástí mnoha symbolů, ideogramů a fonogramů.⁴⁵ Například piktogram „slunce“ *rì* 日 se vyskytuje

³⁷ UHER 2013: 170.

³⁸ LOUKOTKA 1946: 167.

³⁹ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 24-25.

⁴⁰ UHER 2012: 52.

⁴¹ ZÁDRAPA 2009: 46.

⁴² UHER 2013: 170.

⁴³ ZÁDRAPA 2009: 46.

⁴⁴ ŠVARNÝ 2001: 20.

⁴⁵ UHER 2013: 171.

v následujících znacích, jejichž význam má něco společného se sluncem, časem či počasím: „soumrak“ *hūn* 昏; „rozbřesk“ *xiǎo* 晓; „jasný“ *míng* 明; „sušit na slunci“ *shài* 晒; „starý“ *jiù* 旧.⁴⁶

Mezi piktogramy, jež označují konkrétní předměty, patří například znaky: „člověk“ *rén* 人, zobrazující nakročenou lidskou postavu z profilu; „hora“ *shān* 山, znázorňující tři horské vrcholy⁴⁷; „déšť“ *yǔ* 雨, zobrazující déšť padající z nebe; „pole“ *tián* 田, znázorňující rýžová pole se zavlažovacími příkopy; „pták“ *niǎo* 鸟, který zobrazuje ptáka ze strany společně s jeho zobákem, drápy a křídly nebo „ovce“ *yáng* 羊 zobrazující ovčí hlavu s rohy.⁴⁸

2.2.2 Symboly

Znaky této kategorie ukazují na abstraktní jevy neboli symboly *zhǐshì* 指事.⁴⁹ Symboly se dělí na dvě podkategorie. První podkategorie používá k vyjádření významu symbolické tahy, k této podkategorii tak řadíme znaky „nahore“ *shàng* 上, „dole“ *xià* 下.⁵⁰ U těchto znaků dlouhý vodorovný tah symbolizuje horizont a další dva tahy vymezují pozici vůči němu. K této podkategorii patří i číslovky „jedna“ *yī* 一; „dvě“ *èr* 二; „tři“ *sān* 三, jejichž počet tahů představuje číslo, které chceme zaznamenat.⁵¹ Druhou podkategorií jsou piktogramy, ke kterým je připojen symbolický tah.⁵² K této podkategorii řadíme například znak „čepel“ *rèn* 刃, který je odvozen od piktogramu „nůž“ 刀 přidáním tahu ukazujícího na příslušnou část nože.⁵³ Pod tuto podkategorii spadají i znaky: „kořen stromu“ *běn* 本, který je složen ze znaku „strom“ 木, v jehož dolní části je vodorovným tahem vyznačeno, kterou část máme na mysli nebo znak „matka“ *mǔ* 母, který byl vytvořen přidáním dvou bodových tahů ke znaku „žena“ 女, což upřesňuje, že máme na mysli kojící ženu.⁵⁴

⁴⁶ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 27.

⁴⁷ KUČERA 2005: xiv.

⁴⁸ YIN 1994: 12-13.

⁴⁹ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 27.

⁵⁰ YIN 1994: 14-16.

⁵¹ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 27.

⁵² YIN 1994: 14-16.

⁵³ ZÁDRAPA 2009: 47.

⁵⁴ KUČERA 2005: xiv.

Počet symbolů je ještě nižší než počet piktogramů, a proto jsou symboly nejméně zastoupenou kategorií znaků.⁵⁵ V *Xū Shèn*ově díle *Výklad znaků* je pouze 129 znaků přiřazeno ke kategorii symboly, a tvoří tak jenom 1,4 % analyzovaných znaků.⁵⁶

2.2.3 Ideogramy

Ideogramy *huiyi* 会意 jsou znaky skládající významy, které vznikají spojením dvou nebo více samostatných složek, jejichž významy společně vytvářejí význam daného znaku. Tento konstrukční typ znaků je založen na kombinaci nejméně dvou již existujících znaků.⁵⁷

Ideogramy lze rozdělit podle dvou hledisek. Prvním z nich je rozdělení podle toho, zda je ideogram tvořen identickými složkami či různými složkami. Mezi ideogramy tvořené identickými složkami patří například znaky:

- „následovat“ *cóng* 从 tvořený dvěma složkami „člověk“ 人, které znázorňují dvě osoby kráčející za sebou,
- „horký, ohnivý“ *yán* 炎 skládající se ze dvou „ohňů“ 火,
- „hustý les“ *sēn* 森 skládající se ze tří „stromů“ *mù* 木.⁵⁸

K ideogramům tvořeným různými složkami řadíme například znaky:

- „odpočívat“ *xiū* 休, který je tvořen složkami „člověk“ 人 a „strom“ 木 a jehož původní význam byl odpočívat ve stínu stromu,
- „jasný“ *míng* 明 složený ze složek „slunce“ 日 a „měsíc“ 月,
- „sbírat, česat“ *cǎi* 采 zobrazující „strom“ 木 s naznačenými plody, z něhož je sešora sbírá spár (symbolizuje ruku).⁵⁹

Druhým hlediskem, podle kterého jsou ideogramy děleny, je hledisko počtu složek, kterými je ideogram tvořen. Z tohoto odhledu rozlišujeme tři typy ideogramů:

- dvousložkové ideogramy: „horečka“ *chèn* 疾 skládající se ze složek „nemoc“ 疒 a „oheň“ 火 – hořet nemocí,

⁵⁵ YIN 1994: 16.

⁵⁶ UHER 2013: 177.

⁵⁷ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 28.

⁵⁸ YIN 1994: 17.

⁵⁹ ZÁDRAPA 2009: 48-50.

- třísložkové ideogramy: „sedět“ *zuò* 坐 skládající se ze dvou složek „člověk“ 人 a složky „země“ 土, tj. dva lidé sedí na zemi,
- čtyř a vícesložkové ideogramy: „hlučný“ *xiǎo* 器 skládající se ze čtyř „úst“ 口, mezi nimiž je hlava 页, vyjadřující význam toho, že mnoho mluvících úst nadělá hluk.⁶⁰

Obecnou podstatou všech ideogramů je schopnost naznačovat význam příslušného slova. Stejně jako u piktogramů i zde platí to, že význam si bez předchozí znalosti znaku sami odvodíme jen stěží. Kombinace jednotlivých složek totiž často dovolují několik odlišných výkladů. Existují však ideogramy, u nichž by se dalo říci, že svůj význam jasně zobrazují. Patří mezi ně např. znak „křivý“ *wāi* 歪, který je tvořen záporkou „ne“ 不 a adjektivem „rovný, správný“ 正, nebo znak „probrat se, oživit“ *sū* 甦, který se skládá ze znaků „opět“ 更 a „žít“ 生.⁶¹

Ideogramů je ve srovnání s piktogramy a symboly značně více. V díle *Výklad znaků* se nachází celkem 1 254 ideogramů, které tak tvoří 13,5 % analyzovaných znaků.⁶²

2.2.4 Výpůjčky

Výpůjčky *jiǎjiè* 假借 jsou slova, pro která původně neexistoval žádný znak nebo která se psala příliš složitě. Proto se k jejich zápisu využil již existující piktogram, symbol, ideogram nebo fonogram, který měl stejné nebo podobné čtení.⁶³ Mimo jiné i v důsledku této skutečnosti je celá řada znaků nositelem většího počtu významů. Kane dokonce uvádí, že během čínské historie byl téměř každý znak využit pro zápis dalšího nesouvisejícího významu.⁶⁴ Homografie tak dosáhla takového rozměru, že bylo nutné rozlišit znaky zatížené mnoha významy. Toho bylo dosaženo přidáním rozlišující složky. Předpokládá se tedy, že výpůjčky jsou důležitým předstupněm fonogramů.⁶⁵ Výpůjčky

⁶⁰ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 28-29.

⁶¹ ZÁDRAPA 2009: 48-51.

⁶² UHER 2013: 180.

⁶³ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 31.

⁶⁴ KANE 2009: 42.

⁶⁵ SLAMĚŇÍKOVÁ 2015: 43.

se nejčastěji týkají slov gramatických kvůli jejich abstraktní sémantice, kdy k jejich zapsání nelze využít obrázkových možností čínského písma.⁶⁶

Ve *Výkladu znaků* není ani jeden znak označen jako výpůjčka. Existují však domněnky, že jsou v něm výpůjčky označeny frázemi: původně nazývaný, v původním čtení tj., někteří se domnívají atd. Takových případů je však v díle velmi málo a nelze je považovat za spolehlivé ukazatele výpůjček.⁶⁷

K výpůjčkám řadíme např. znaky: „sedm“ *qī* 七, který původně představoval symbol „řezat“, který je dnes zapisován znakem *qiē* 切; „devět“ *jiǔ* 九, který byl původně piktoqramem „loket“, který dnes píšeme jako *zhǒu* 肘; „východ“ *dōng* 东, původně piktoqram „zavazadlo“, dnes zapisováno znakem *tuó* 橐.⁶⁸

2.2.5 Variety

Variety *zhuǎnzhù* 转注 neboli transfigurované znaky bývají obecně vysvětlovány jako znaky, které vznikly z jiných znaků jejich mírnou úpravou a současně zapisují příbuzná slova, mezi nimiž je vztah odvození.⁶⁹ Často uváděným příkladem výpůjček jsou znaky „starý“ *lǎo* 老 a „stařec“ *kǎo* 考. Obě slova jsou si významově i foneticky blízká. Původně piktoqram 老 zobrazuje starce s dlouhými vlasy opírajícího se o hůl. Znak 考 je fonogramem, který se skládá z redukované významové složky „starý“ *lǎo* 老 a fonetika *kǎo* 𠄎.⁷⁰

Zádrapa uvádí, že kategorie variet nikdy nebyla v tradiční paleografii soustavně uplatněna, a tak nemá žádný praktický význam při rozboru znaků.⁷¹

⁶⁶ ZÁDRAPA 2009: 57.

⁶⁷ UHER 2013:190.

⁶⁸ KUČERA 2005: xv.

⁶⁹ ZÁDRAPA 2009: 58.

⁷⁰ SLAMĚNÍKOVÁ 2013: 32.

⁷¹ ZÁDRAPA 2009: 58.

2.3 Fonogramy

Fonogramy *xíngshēngzì* 形声 se skládají z determinativu, který odkazuje k významu znaku, a z fonetika, které odkazuje k výslovnosti znaku.⁷² Díky vytvoření této metody konstrukce čínských znaků vznikly neomezené možnosti pro vývoj čínských znaků. Hlavní předností fonogramů je průlom ideografičnosti znaků a vznik možnosti vyjádření akustické hodnoty slova,⁷³ proto se tak fonogramy postupně stávaly dominantní metodou tvorby znaků, zatímco ostatní metody pomalu přestávaly být používány. V období let před rokem 1 000 př.n.l. byly fonogramy v nápisech na kostech zastoupeny pouze ze 20 %.⁷⁴ Ve *Výkladu znaků* je obsaženo celkem 7 697 fonogramů, které tak tvoří přibližně 82,2 % analyzovaných znaků.

Nelze si nicméně nevšimnout, že v dnešní době díky změnám fonologického systému čínštiny již mnoho fonogramů ztratilo motivovanost, a nereprezentují tak ani přibližnou výslovnost znaku.⁷⁵ Uvádí se, že fonogramy mají v moderních znacích 90% zastoupení. Tato hodnota se ale díky výše zmíněným změnám vztahuje pouze na etymologickou příslušnost znaků k této kategorii.⁷⁶

Mezi fonogramy řadíme např. znaky: „odvážný“ *yǒng* 勇 s determinativem „síla“ 力 a fonetikem *yǒng* 甬; „maminka“ *mā* 妈 složený z determinativu „žena“ 女 a z fonetika *mǎ* 马; „dlaň“ *zhǎng* 掌 s determinativem „ruka“ 手 a s fonetikem *shàng* 尚; „švestka“ *lǐ* 李 s determinativem „strom“ 木 a s fonetikem *zǐ* 子; „vzdálený“ *yuǎn* 远 tvořený determinativem „chodník“ 辵 a fonetikem *yuán* 元.⁷⁷

Co se týče umístění determinativu a fonetika, existují principy určující jejich pozici, které ovšem mají své výjimky. Principy jsou celkem tři:

1. v rámci vertikální struktury znaku je determinativ umístěn nalevo, fonetikum napravo (př. „olej“ *yóu* 油 s determinativem „voda“ 氵 a s fonetikem *yóu* 由; „prosit“ *qǐng* 请 s determinativem „slovo“ 讠 a s fonetikem *qīng* 青),
výjimka: determinativ je umístěn napravo, fonetikum nalevo (př. „období“ *qī* 期 s determinativem „měsíc“ 月 a s fonetikem *qī* 其),

⁷² KUČERA 2005: xv.

⁷³ UHER 2013: 184.

⁷⁴ YIN 1994: 22.

⁷⁵ UHER 2013: 184.

⁷⁶ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 30.

⁷⁷ KUČERA 2005: xv.

2. v rámci horizontální struktury je determinativ umístěn nahoře, fonetikum dole (př. „květina“ *huā* 花 s determinativem „tráva“ 艹 a s fonetikem *huà* 化; „tatínek“ *bà* 爸 s determinativem „otec“ 父 a s fonetikem *bā* 巴),
výjimka: determinativ je umístěn dole, fonetikum nahoře (př. „řídít“ *jià* 驾 s determinativem „kůň“ 马 a s fonetikem *jiā* 加),
3. v rámci centrální struktury je determinativ umístěn vně, fonetikum uvnitř (př. „zkušenost“ *lì* 历 s determinativem „továrna“ 厂 a s fonetikem *lì* 力; „pavilón“ *gé* 阁 s determinativem „dveře“ 门 a s fonetikem *gè* 各),
výjimka: determinativ je umístěn uvnitř, fonetikum vně (př. „dusný, znuděný“ *mēn, mèn* 闷 s determinativem „srdce“ 心 a fonetikem *mén* 门).⁷⁸

2.3.1 Determinativ

Jak již bylo výše zmíněno, determinativ *xíngpáng* 形旁 je složkou fonogramu, která odkazuje k jeho významu. Pojem determinativ bývá často zaměňován s pojmem radikál *bùshǒu* 部首. Radikál je dnes považován za grafický element, podle něhož jsou znaky řazeny ve slovníku.⁷⁹ *Xǔ Shèn* ve svém díle *Výklad znaků* vydělil 540 determinativů, které jsou zároveň i radikály. To znamená, že pro něj determinativ představoval jednak ukazatele významu, ale zároveň to pro něj byl i nástrojem řazení znakového materiálu.⁸⁰ Dnes už však tyto pojmy představují rozdílné skutečnosti, o čemž vypovídá i jejich početní zastoupení. Obecně se uvádí, že determinativů lze určit přes 500, zatímco počet radikálů se různí podle velikosti slovníků, nejčastěji se však pracuje se 190-250 radikály.⁸¹ Slaměnková ve své dizertační práci poukazuje na výsledky odborných studií věnovaných sémantické motivovanosti. V těch se názory na počet determinativů liší, nejčastěji se však dostaneme k číslu 200 – 350 determinativů.⁸²

Determinativ zprostředkovává význam, který bývá spíše obecného charakteru a zpravidla udává příslušnost k určité tematické skupině.⁸³ Proto je nutné determinativy vnímat pouze jako ustálenou sadu významonosných elementů, které slouží

⁷⁸ YIN 1994: 23.

⁷⁹ KUČERA 2005: xv.

⁸⁰ UHER 2013: 208.

⁸¹ ZÁDRAPA 2009: 76.

⁸² SLAMĚNKOVÁ 2015: 81-84.

⁸³ SLAMĚNKOVÁ 2013: 30.

k sestrojování či upřesňování znaků.⁸⁴ Yin rozlišuje čtyři úrovně přesnosti významu, které představují determinativy:

1. reprezentující významovou kategorii, do které znak zapadá (př. „kapr“ *lǐ* s determinativem „ryba“ 鱼),
2. mající přímý vztah s významem znaku (př. „hodit“ *rēng* 扔 s determinativem „ruka“ 扌),
3. mající nepřímý vztah s významem znaku (př. „město“ *chéng* 城 s determinativem „země“ 土),
4. bez vztahu k významu znaku (př. „chyba“ *cuò* 错 s determinativem „kov“ 钅).⁸⁵

2.3.2 Fonetikum

Jak již bylo výše zmíněno, fonetikum *shēngpáng* 声旁 odkazuje k výslovnosti fonogramu. Jeho podstatou je vytvoření analogie k výslovnosti celého znaku. Výslovnost fonetika se nemusí nutně shodovat s výslovností celého znaku, stačí, když ji pouze naznačí.⁸⁶ V čínštině se nachází přibližně okolo 1 300 - 1 500 fonetik.

Co se týče shody výslovnosti fonetika s fonogramem, rozlišuje Yin čtyři skupiny a Zádrapa pět skupin shod. V prvních dvou skupinách se oba autoři shodují: v první skupině jsou fonogramy, které se svou výslovností zcela shodují s výslovností s fonetikem (př. fonetikum *huáng* 皇 ve znacích „strach“ *huáng* 惶; „skvělý“ *huáng* 煌; „jeseter“ *huáng* 鯨). Zádrapa uvádí, že fonogramů tohoto typu existuje pouze 5 %. V druhé skupině jsou fonogramy shodující se v iniciále a ve finále (př. fonetikum *mǎ* 马 ve znacích „maminka“ *mā* 妈; „nadávat“ *mà* 骂; tázací částice *ma* 吗). Těchto znaků také není mnoho, zhruba 10 %.⁸⁷

U Yina třetí skupinu zastupují fonogramy, jež mají s fonetikem společnou iniciálu nebo naopak finálu (př. „víno“ *jiǔ* 酒 s fonetikem *yǒu* 酉 nebo „lampa“ *dēng* 灯 s fonetikem *dīng* 丁). Do čtvrté skupiny pak řadí ty fonogramy, které se se svým

⁸⁴ ZÁDRAPA 2009: 52.

⁸⁵ YIN 1994: 25.

⁸⁶ SLAMĚŇÍKOVÁ 2013: 30.

⁸⁷ ZÁDRAPA 2009: 52.

fonetikem vůbec neshodují (př. „řeka“ *jiāng* 江 s fonetikem *gōng* 工 nebo „moře“ *hǎi* 海 s fonetikem *měi* 每).⁸⁸

Zádrapa do třetí skupiny řadí fonogramy, které se svou výslovností shodují s fonetikem pouze ve finále (př. „hromada“ *duī* 堆 nebo „tlačit“ *tuī* 推, obojí se stejným fonetikem *zhuī* 隹). Čtvrtou a pátou skupinu přesněji nepopisuje, zařadil do nich však fonogramy, které se s fonetikem shodují buďto jen v iniciále, nebo vůbec (př. „vše“ *dōu* 都 nebo „ucpat se“ *dǔ* 堵, obojí s fonetikem *zhě* 者).⁸⁹

Na téma fonetické motivovanosti již bylo provedeno několik studií. Tereza Slaměniková se ve své dizertační práci s názvem *Synchronní model tradiční kategorizace čínského znakového písma* mimo jiné zabývala fonetickou motivovaností fonetik. Jako korpus si zvolila 2 500 frekventovaných znaků z *Tabulky frekventovaných znaků*. Za foneticky motivované považovala Slaměniková ty složky (nazývá je f-složky), u nichž se buď iniciála nebo finála shoduje s výslovností znaku. Při svém výzkumu vydělila čtyři skupiny f-složek:

- a) se shodnou iniciálou, finálou i tónem,
- b) se shodnou iniciálou a finálou,
- c) se shodnou finálou,
- d) se shodnou iniciálou.

Z počtu 2 500 znaků jich má celkem 1 327 funkční fonetický ukazatel, což je více než polovina. Slaměniková se však zaměřila především na rozdělení znaků s funkčními fonetickými ukazateli podle míry shody f-složky. Dominantní jsou znaky s naprostou shodou ve výslovnosti f-složky a společně se znaky obsahujícími f-složky, které se shodují v iniciále a ve finále, představují více než polovinu všech foneticky motivovaných výskytů. Výsledky také poukazují na to, že finála vykazuje vyšší míry shody než iniciála.⁹⁰

Slaměniková se zabývala fonetickou motivovaností i ve svém článku *Případová studie fonogramu v čínském textu*. Výsledky této studie však uvedu až v analytické části této práce, kdy je budu komparovat s výsledky své analýzy.

I americký sinolog John DeFrancis se zabýval tímto tématem. V odborné práci *Chinese Language: Fact and Fantasy* prezentuje výsledky své analýzy. Jako korpus si zvolil frekvenční seznam znaků ze studie *Chén Hèqína*. Ta analyzuje texty o 900 000

⁸⁸ YIN 1994: 24.

⁸⁹ ZÁDRAPA 2009: 52-53.

⁹⁰ SLAMĚNÍKOVÁ 2015: 121-125.

znacích (vzhledem k tomu, že kniha s výsledky této studie byla vydána v roce 1928, je evidentní, že se zabývá znaky nezjednodušenými⁹¹). *Hèqínùv* frekvenční seznam ve výsledku čítá 4 719 znaků a stal se základem pro studii DeFrancise. Ten podrobil analýze následujících pět řad znaků z frekvenčního seznamu: znaky s pořadovým číslem 1 - 100, 1 001 - 1 100, 2 001 – 2 100, 3 001 – 3 100, 4 001 – 4 100. Po provedení analýzy došel k závěru, že z oněch 4 719 znaků jich 3 917 patří ke kategorii fonogramy. U nich také rozlišoval čtyři typy fonetik dle shody výslovnosti:

- a) se zcela shodnou výslovností,
- b) s odlišností pouze v tónu,
- c) s částečnou shodou výslovností (iniciální nebo finální),
- d) bez jakékoliv shody ve výslovnosti s fonogramem.

Na základě uvedeného postupu dospěl k výsledku, že z 3 917 fonogramů jich celkem 2 585, tzn. 66 %, obsahuje fonetikum, které nám určitou měrou dokáže naznačit, jak se celý znak vyslovuje.⁹²

⁹¹SLAMĚŇÍKOVÁ 2015: 118.

⁹²DEFRANCIS 1986: 101, 107-109.

3 Analytická část

Následující kapitola je stěžejní částí mé bakalářské práce. Budu se v ní zabývat analýzou fonogramů v beletristickém textu, který je psán v nezjednodušených znacích. Pro tento účel jsem si zvolila román autorky *Píng Lù* 平路 *Láska a revoluce*, v čínštině *Xíngdào tiānyá* 行道天涯, který vyšel v roce 1995.

Cílem této analýzy bude zjistit, kolik znaků má funkční ukazatel výslovnosti, tzn. kolik znaků v sobě obsahuje složku, která nám napoví, jak se znak vyslovuje. Budu zjišťovat, jaké je zastoupení těchto znaků v textu z hlediska kvalitativního i kvantitativního. Pokud hovořím o kvalitativním hledisku, mám na mysli počet výskytů různých lexikálních jednotek. Naopak hovořím-li o kvantitativním hledisku, myslím tím všechny slovní výskyty korpusu.⁹³ V korpusové lingvistice se lze setkat s pojmy *type* a *token*. Jako *type* je označována lexikální jednotka, jinými slovy různé slovo, a odpovídá tak hledisku kvalitativnímu. Jako *token* je označován opakovaný výskyt tvaru slova, a odpovídá tak hledisku kvantitativnímu.⁹⁴ V této práci však budu pracovat pouze s pojmy kvalitativní/kvantitativní. Dále budu také zkoumat zastoupení jednotlivých typů fonogramů v textu.

3.1 Vyhodnocení analýzy

3.1.1 Způsob zpracování

Postup při vytváření analýzy lze rozdělit do několika kroků. Nejprve bylo důležité si zvolit korpus o takovém množství znaků, aby vznikl dostatečně reprezentativní vzorek. Najít beletristický text psaný nezjednodušenými znaky v elektronické podobě bylo poněkud obtížné, avšak postupovala jsem tak, že jsem vyhledávala nejznámější literární díla z Taiwanu, a zjišťovala jsem, jak jsou dostupná v elektronické podobě. Díky tomuto postupu jsem našla zmíněný román *Láska a revoluce*, který výše uvedeným kritériím vyhovuje. Elektronickou knihu *Láska a revoluce* jsem stáhla ze zdroje <http://www.haodoo.net/?M=book&P=1140>.

Dále jsem si pomocí internetových stránek www.cncorpus.org vygenerovala všechny různé znaky, které se v románu objevily i s jejich relativními i absolutními

⁹³ ŠULC 2000: 13-15.

⁹⁴ TĚŠITELOVÁ 1987: 159.

hodnotami četnosti výskytu. Poté jsem je v programu MS Word pomocí funkce Seřadit nechala foneticky seřadit, což mi později ulehčilo práci při hledání ve slovníku.

Následně jsem si ke znakům vypisovala výslovnosti a zaznamenávala jsem, zda se jedná o fonogramy či nefonogramy⁹⁵. Při zjišťování, zda je znak fonogramem či nikoliv, jsem pracovala s *Analytickým slovníkem grafiky a významů čínských znaků Hànzì Xíng Yì Fēnxī Zìdiǎn* 汉字形义分析字典 (dále jen HXYFZ). V případě neznalosti znaku jsem k vyhledávání použila elektronický slovník *Wénlín* 文林 (dále jen Wenlin). Všechny tyto informace jsem zanášela do programu MS Excel, v němž jsem si pak barevně označovala nejasné nebo problémové případy, ke kterým jsem se později vracela. Tato fáze byla ze všech časově nejnáročnější.

Nakonec jsem ke každému fonogramu vypsala fonetikum i s jeho výslovností. Následně jsem určovala, do kterého ze šesti typů fonogramů podle shody výslovnosti daný znak patří.

Zpracování této analýzy lze rozdělit do tří klíčových fází. První fází bylo rozdělení všech znaků v textu na fonogramy a nefonogramy a vyjádření jejich číselného i procentuálního zastoupení v textu. Druhou fází bylo rozdělení znaků spadajících pod fonogramy k jejich typům podle shody výslovnosti v iniciále, finále a v tónu a opět vyjádření jejich číselného i procentuálního výskytu v textu. Ve třetí fází jsem zaměřila pouze na ty fonogramy, které vykazují určitou míru shody výslovnosti se svým fonetikem a zjistila jsem tak počet fonogramů s funkčním ukazatelem výslovnosti.

3.1.2 Korpus

Jak jsem již výše zmínila, pro vytvoření korpusu jsem využila román taiwanské spisovatelky *Píng Lù* 平路 *Láska a revoluce Xíngdào tiānyá* 行道天涯. Román vyšel v roce 1995 a jedná se o autorčino nejznámější dílo. Hlavními postavami románu jsou historicky velmi významné osobnosti Číny a Taiwanu Sunjatsen, čínsky *Sūn Zhōngshān* 孙中山 a jeho manželka *Sòng Qìnglíng* 宋庆龄.

Román jsem stáhla v souboru typu epub a poté jsem jej beze změn přepočítala do programu MS Word. Dílo je rozčleněno do 62 kapitol na 76 stranách. Kapitoly jsou očíslovány čínskými číslicemi. Soubor obsahuje celkem 78 533 znaků, mezi něž se řadí

⁹⁵ Vysvětlení termínu nefonogram viz kapitola Fonogramy a ostatní znaky.

i interpunkční znaménka a písmena latinky, která jsou používána pro zápis některých anglických slov či jmen. Po odečtení takovýchto znaků jsme dostali číslo 69 997, což je počet všech čínských znaků, které se v románu objevují a které byly podrobeny analýze.

3.2 Fonogramy a ostatní znaky

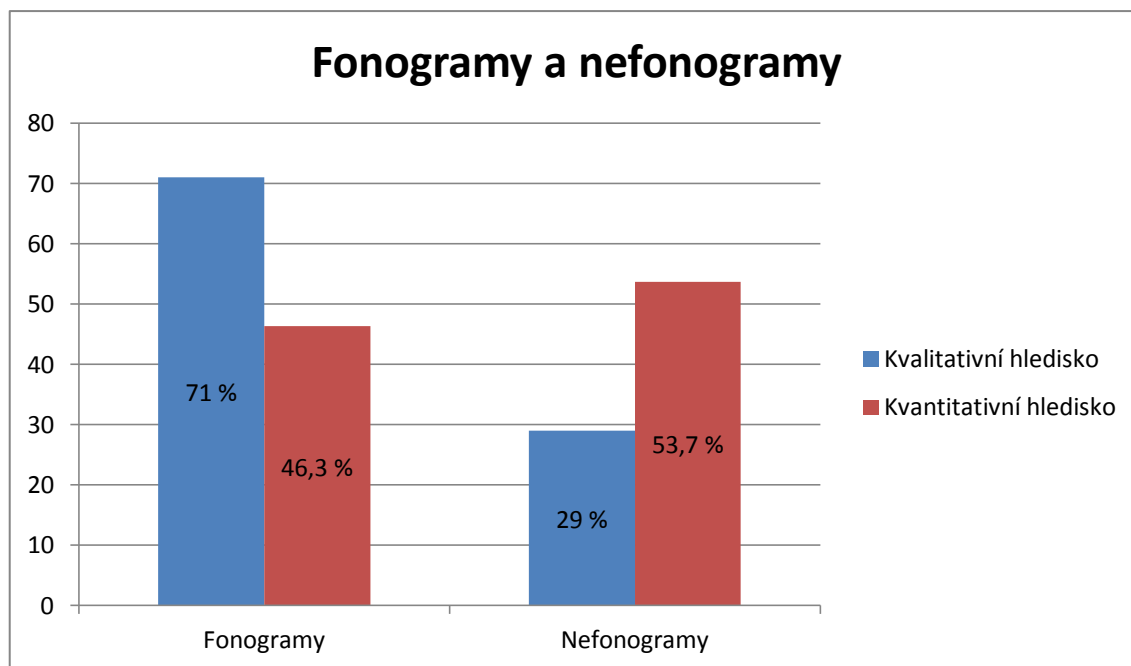
Je důležité objasnit, jaké znaky jsem klasifikovala jako nefonogramy. Termín nefonogram je v této práci využíván jako pracovní název pro potřeby analýzy. V první řadě jsem do nefonogramů zařadila ty znaky, které slovník *HXYFZ* označil jako znaky jiného konstrukčního typu, než jsou fonogramy. Mezi ně se tedy řadí piktogramy, symboly, ideogramy, výpůjčky a variety. Dále jsem mezi nefonogramy řadila znaky, u nichž slovník *HXYFZ* uvádí, že se původně jednalo o fonogramy, ale jejich současná grafika byla natolik zkomolena, že nelze jednoznačně identifikovat původní fonetickou složku. Mezi takové znaky jsem zařadila např.:

- „svěsit“ *chuí* 垂: fonetikum *chuí* 垂
- „čaj“ *chá* 茶: fonetikum *yú* 余
- „ostrov“ *dǎo* 島: fonetikum *niǎo* 鳥
- „jenom“ *fū* 甫: fonetikum *fù* 父
- „zlato“ *jīn* 金: fonetikum *jīn* 今

U znaků tohoto typu jsem udělala jednu výjimku. Znakům „zaplést“ *yíng* 罍, „tábor“ *yíng* 營 a „sláva“ *róng* 榮 slovník *HXYFZ* přiřazuje fonetikum *yíng* 榮, které již ve znaku nespátřujeme. Všechny tři znaky ale mají s fonetikem společný horní prvek znaku *yìng* 罍, který v tomto případě lze považovat za fonetikum. Proto jsem tedy tyto znaky zařadila mezi fonogramy a přiřadila jim fonetikum *yìng* 罍.

Jak již bylo zmíněno, v textu je celkem 69 997 čínských znaků. Pokud vygenerujeme všechny různé znaky, které se v textu objevily alespoň jednou, dostaneme počet 3 138 znaků. Z toho je 2 228 znaků klasifikováno jako fonogramy a 910 znaků klasifikováno jako nefonogramy. Vyjádřeno procenty je v textu z kvalitativního hlediska tedy 71 % fonogramů a 29 % nefonogramů. Co se týče

kvantitativního hlediska, nachází se v textu celkem 32 421 fonogramů a 37 576 nefonogramů, v procentech tedy 46,3 % fonogramů a 53,7 % nefonogramů.⁹⁶

Graf 1: Procentuální znázornění zastoupení fonogramů a nefonogramů v textu z kvalitativního i kvantitativního hlediska

3.3 Typizace fonogramů

V této kapitole se budu zabývat shodou výslovnosti mezi fonogramem a jeho fonetikem. Čínská slabika se skládá ze tří složek: iniciály, finály a tónu. Pro tyto složky byly zavedeny následující zkratky: iniciála (I), finála (F), tón (T). Podle shody výslovnosti těchto složek mezi fonogramem a jeho fonetikem jsem si stanovila těchto šest typů fonogramů:

IFT: výslovnost fonogramu s fonetikem se zcela shoduje jak v iniciále, tak ve finále i v tónu

IF: shoda v iniciále a v tónu

FT: shoda ve finále a v tónu

F: shoda pouze ve finále

I: shoda pouze v iniciále

⁹⁶ Všechna čísla v této analýze jsou zaokrouhlena na jedno desetinné číslo.

0: výslovnost fonogramu a fonetika se neshoduje ani v iniciále, ani ve finále, ani v tónu

Další dva možné typy fonogramů IT a T jsem vyřešila následovně. Fonogramy, které měly se svým fonetikem shodnou iniciálu a tón, jsem všechny zařadila do typu I, protože tón se vždy váže na finále. Fonogramy, jejichž výslovnost se s fonetikem shodovala pouze v tónu, jsem zařadila do typu 0, jelikož tón sám o sobě nám nenapoví nic o výslovnosti celého fonogramu.

Na následující ukázce z části tabulky, která je součástí příloh a je celá dostupná na přiloženém CD-ROMu, popíšu proces kategorizace fonogramů. První sloupec obsahuje fonogramy. V druhém sloupci jsou jejich výslovnosti zapsané pomocí transkripce *pinyin*. Třetí sloupec obsahuje fonetikum daného fonogramu. Ve čtvrtém sloupci jsou výslovnosti fonetik. V pátém sloupci je pomocí výše uvedených zkratk zaznamenána shoda výslovnosti mezi fonogramem a jeho fonetikem. Šestý sloupec obsahuje hodnotu absolutní četnosti fonogramu v textu a sedmý sloupec obsahuje hodnotu relativní četnosti fonogramu v textu.

Při vyhodnocování shody výslovnosti mezi fonogramem a jeho fonetikem jsem narazila na problém v podobě více výslovností jednoho fonogramu. Ten jsem řešila následovně. Jak můžeme sledovat níže v tabulce, u fonogramu 邊 jsou uvedeny výslovnosti *biān* a *bian*. Fonetikum tohoto znaku je *mián* 鼻. Ať už se fonogram v textu objevil v první či v druhé realizaci, jeho shoda s výslovností fonetika bude v obou případech pouze ve finále, tudíž nebylo nutné zjišťovat, kolikrát se která realizace objevila v textu. Ovšem například u fonogramu 藏, jehož výslovnosti jsou „schovávat“ *cáng* a „sklad“ *zàng*, bylo nutné v textu zjistit, kolikrát se objevil v realizaci *cáng* a kolikrát v realizaci *zàng*. Toho šlo docílit jedině tím, že jsem procházela text a u každého výskytu daného fonogramu jsem zohledňovala jeho kontext. Poté jsem ke každé výslovnosti do závorky uvedla, kolikrát se v textu vyskytla a obě shody jsem zanesla do sloupečku se shodami. Fonogramy, které jsem takto byla schopna posoudit sama nebo s pomocí slovníku *Wenlin*, jsem v tabulce zaznačila tmavě modrou barvou. Pokud jsem ovšem nebyla schopna výslovnosti fonogramu posoudit sama ani s pomocí *Wenlinu*, pak jsem se obrátila na lektorku z Taiwanu, která působí na naší univerzitě. Ta mi pomohla určit počet realizací u každé výslovnosti. Opírala se přitom o internetové slovníky *Hàndiǎn* 漢典 (dostupné z <http://www.zdic.net/>) a *Táiwān Jiàoyùbù Chóngbiān Cídiǎn Xiūdìngběn* 台灣教育部重編辭典修訂本

(dostupné z <http://dict.revised.moe.edu.tw/cbdic/>). Pokud se některá z výslovností fonogramu v textu nerealizovala, tak byla z tabulky vymazána. Fonogramy, s nimiž mi pomohla lektorka, jsou v tabulce zaznačeny světle oranžovou barvou. Lektorka mi pomohla objasnit realizace celkem 73 fonogramů.

Stejný případ nastal i u výslovností fonetik. Některá fonetika mají dokonce až tři varianty výslovnosti. V tomto případě jsem ale postupovala tak, že jsem si vybrala vždy tu výslovnost, která se nejvíce blíží výslovnosti daného fonogramu. V tabulce je to znázorněno ztučněním té výslovnosti fonetika, kterou jsem si zvolila. K tomuto postupu došlo celkem ve 247 případech.

Ve sloupci, v němž jsou uvedeny hodnoty shody ve výslovnosti mezi fonogramem a jeho fonetikem, si lze všimnout, že hned první údaj o shodě je podbarven vínovou barvou. Takto jsem značila všechny případy, kdy součástí finály byla i mediála. Mediála, čínsky *yùntóu* 韵头, je neslabičná samohláska, která může předcházet hlavní samohlásce.⁹⁷ Např. v tabulce uvedený fonogram „stát Zhao“ *zhào* 趙 s fonetikem *xiào* 肖 jsem hodnotila shodou FT, i když se ve finále fonetika nacházela navíc mediála i.

⁹⁷ TŘÍSKOVÁ 2012: 72.

趙	zhào	肖	xiào	FT	1	0.0014
捐	juān	晁	yuān	FT	5	0.0071
淆	xiáo	肴	yáo	FT	1	0.0014
謂	wèi	胃	wèi	IFT	3	0.0043
湖	hú	胡	hú	IFT	9	0.0129
蝴	hú	胡	hú	IFT	1	0.0014
糊	hú(4),hū(17)	胡	hú	IFT,IF	21	0.03
鬚	hú	胡	hú	IFT	3	0.0043
婿	xù	胥	xū	IF	1	0.0014
態	tài	能	néng	0	20	0.0286
緊	jǐn	馭	jǐn	I	27	0.0386
腎	shèn	馭	jǐn	0	1	0.0014
豎	shù	馭	jǐn	0	1	0.0014
藏	cáng(7),zàng(6)	臧	zāng	F,IF	13	0.0186
贓	zāng	臧	zāng	IFT	1	0.0014
嗅	xiù	臭	chòu,xiù	IFT	8	0.0114
邊	biān,bian	鼻	mián	F	84	0.12
室	shì	至	zhì	FT	19	0.0271
侄	zhí	至	zhì	IF	1	0.0014
致	zhì	至	zhì	IFT	22	0.0314

Tabulka 1: Ukázka části tabulky fonogramů

V korpusu se nachází celkem 2 228 fonogramů. Jak jsem již výše zmínila, některé fonogramy se v textu vyskytují ve více realizacích. V rámci kvalitativního hlediska jsem všechny fonogramy, které se v textu objevily ve více realizacích, zařadila do jednoho zvláštního typu fonogramů s názvem X. Takovýchto fonogramů je celkem 36 a patří mezi ně například znaky „falešný; dovolená“ *jiǎ; jià* 假 nebo „prázdný; uvolnit“ *kōng; kòng* 空. Takže všechny fonogramy, které jednou svou realizací patří k typu IFT a druhou realizací náleží jinému typu, jsem k fonogramům typu IFT nepřipočítala. U fonogramů typu IFT jsou tedy zohledněny pouze ty fonogramy, které se v textu vyskytly pouze v jedné realizaci. Takto jsem postupovala i u dalších typů fonogramů. V rámci kvantitativního hlediska nebylo nutné pro tyto fonogramy vytvářet zvláštní skupinu, jelikož došlo k výše zmíněnému „ručnímu“ roztřizení, díky kterému jsem zjistila, kolikrát se znak objevil ve všech svých realizacích.

Následující kapitoly charakterizují jednotlivé typy fonogramů. V nich vždy nejprve popíšu zastoupení daného typu v rámci všech fonogramů a poté i v rámci celého korpusu. Na ukázkou vždy uvedu tabulku s fonogramy toho daného typu a poté pomocí

grafu znázorním její procentuální zastoupení v rámci celého korpusu jak z kvalitativního, tak z kvantitativního hlediska.

3.3.1 Typ IFT

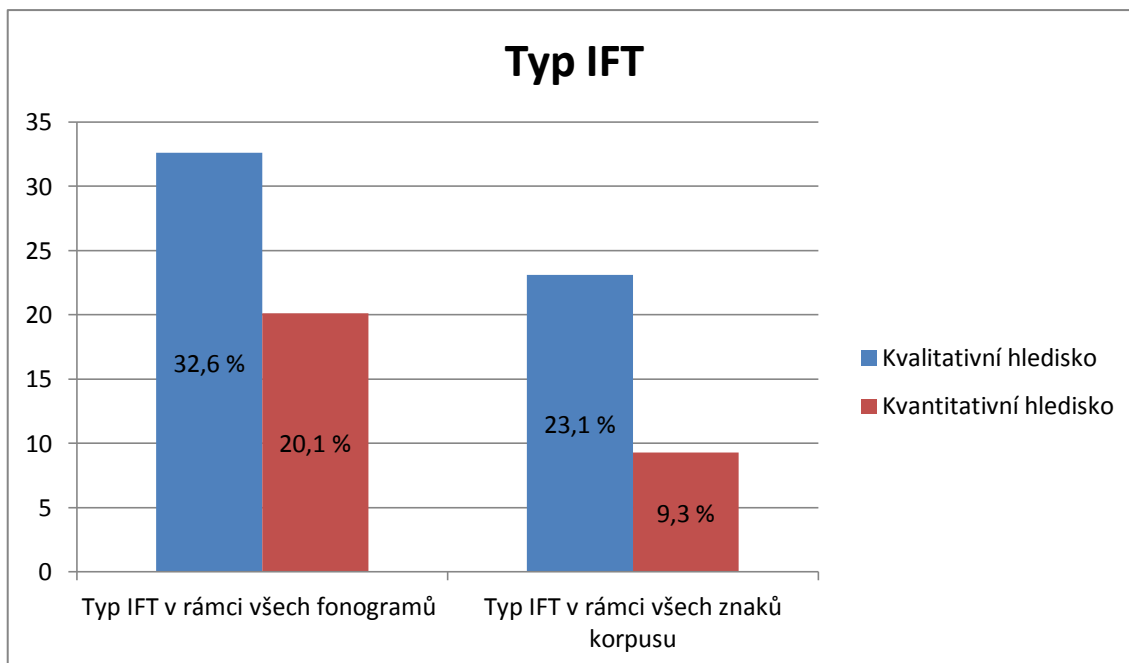
Výslovnost fonogramů tohoto typu je totožná s výslovností jejich fonetik v iniciále, ve finále i v tónu. Co se týče fonogramů, v textu se jich z kvalitativního hlediska nachází celkem 2 228. Z toho 725 jich spadá do shody typu IFT. V rámci kvantitativního hlediska se v textu vyskytuje celkem 32 421 fonogramů, z toho 6 515 fonogramů náleží tomuto typu. V procentech tedy typ IFT z kvalitativního hlediska tvoří 32,6 % různých fonogramů a z kvantitativního hlediska 20,1 % všech fonogramů v textu.

Pokud se zaměříme na všechny znaky v textu neohledně na to, jestli jsou fonogramy nebo ne, tak z kvalitativního hlediska zastupují fonogramy typu IFT 23,1 % v rámci 3 138 různých znaků v textu a z kvantitativního hlediska zastupují 9,3 % všech 69 997 znaků korpusu.

Následuje ukázka z tabulky nejfrekventovanějších fonogramů IFT a grafické znázornění zastoupení těchto fonogramů v textu.

裡	lǐ	里	lǐ	IFT	404
然	rán	𠄎	rán	IFT	216
經	jīng	罃	jīng	IFT	195
樣	yàng	漾	yàng	IFT	167
像	xiàng	象	xiàng	IFT	148
候	hòu	侯	hóu, hòu	IFT	123
現	xiàn	見	jiàn, xiàn	IFT	104
親	qīn	亲	qīn, qìng	IFT	97

Tabulka 2: Ukázka části tabulky fonogramů typu IFT

Graf 2: Procentuální znázornění fonogramů typu IFT

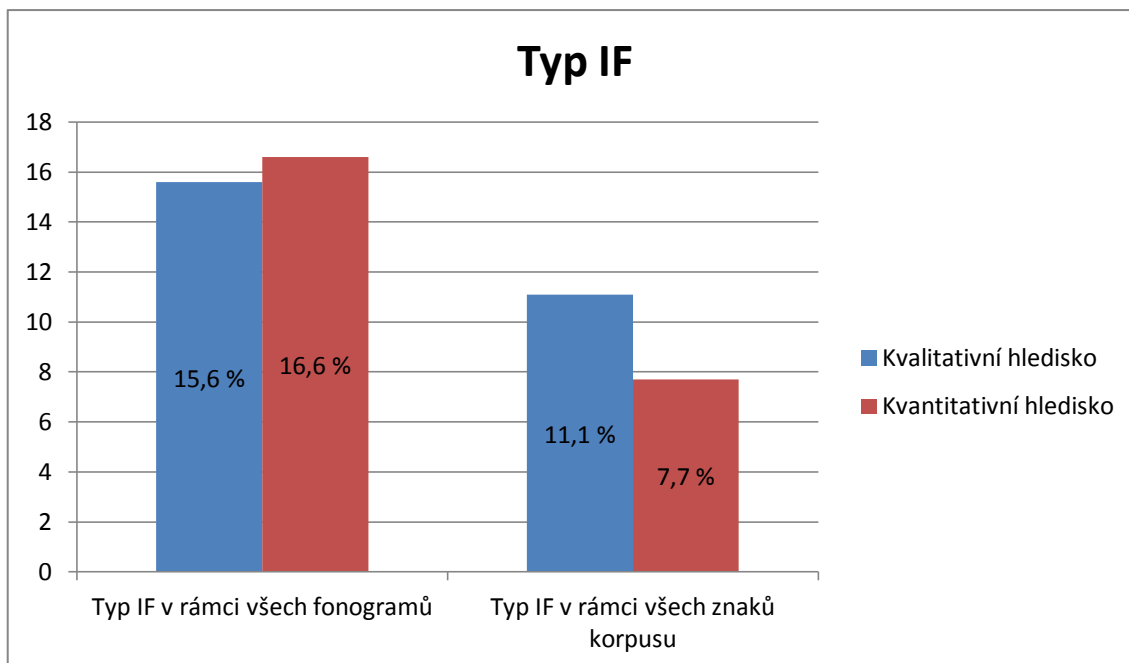
3.3.2 Typ IF

Fonogramy tohoto typu se svou výslovností shodují s výslovností fonetika v iniciále a ve finále. Z 2 228 různých fonogramů se v textu nachází 348 fonogramů IF. V procentech je to tedy 15,6 %. Naopak ze všech fonogramů, které se v korpusu vyskytují a kterých je 32 421, jich v korpusu je 5 369, vyjádřeno procenty tedy 16,6 %.

Zaměříme-li se ale na 3 138 různých znaků nehledě na to, jestli jsou nebo nejsou fonogramy, je hodnota jejich výskytu 11,1 %. A nakonec zastoupení fonogramů IF v rámci všech znaků korpusu je 7,7%.

到	dào	到	dào	IF	445
想	xiǎng	相	xiāng,xiàng	IF	299
過	guò	過	guō	IF	282
們	men	門	mén	IF	178
記	jì	己	jǐ	IF	171
情	qíng	青	qīng	IF	142
張	zhāng	長	cháng,zhǎng	IF	113
種	zhǒng	重	zhòng,chóng	IF	101

Tabulka 3: Ukázka části tabulky fonogramů typu IF

Graf 3: Procentuální znázornění fonogramů typu IF

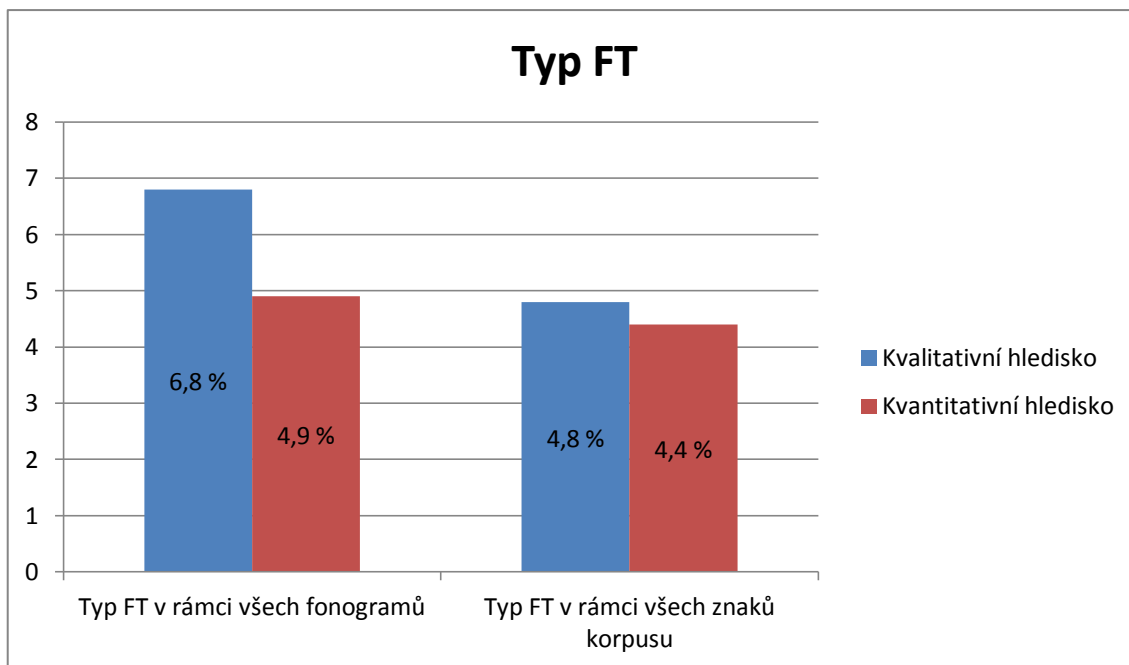
3.3.3 Typ FT

Fonogramy tohoto typu se svou výslovností shodují s výslovností fonetika ve finále a v tónu. Co se týče kvalitativního hlediska, je z 2 228 fonogramů v textu 152 fonogramů typu FT, vyjádřeno procenty tedy 6,8 %. Podíváme-li se na kvantitativní zastoupení fonogramů, pak se v korpusu z 32 421 fonogramů nachází celkem 1 588 fonogramů typu FT, v procentech tedy 4,9 %.

Naopak ze všech 3 138 různých znaků, které se v korpusu objevují, dosahuje hodnota výskytu fonogramů typu FT 4,8 %. Fonogramy tohoto typu pak v celém korpusu, čítajícím celkem 69 997 znaků, dosahují hodnoty výskytu 2,3 %.

動	dòng	重	zhòng,chóng	FT	97
志	zhì	士	shì	FT	85
很	hěn	艮	gèn,gěn	FT	82
姐	jiě	且	qiě,jū	FT	77
妹	mèi	未	wèi	FT	62
新	xīn	亲	qīn,qìng	FT	61
終	zhōng	冬	dōng	FT	57
精	jīng	青	qīng	FT	57

Tabulka 4: Ukázka části tabulky fonogramů typu FT

Graf 4: Procentuální znázornění fonogramů typu FT

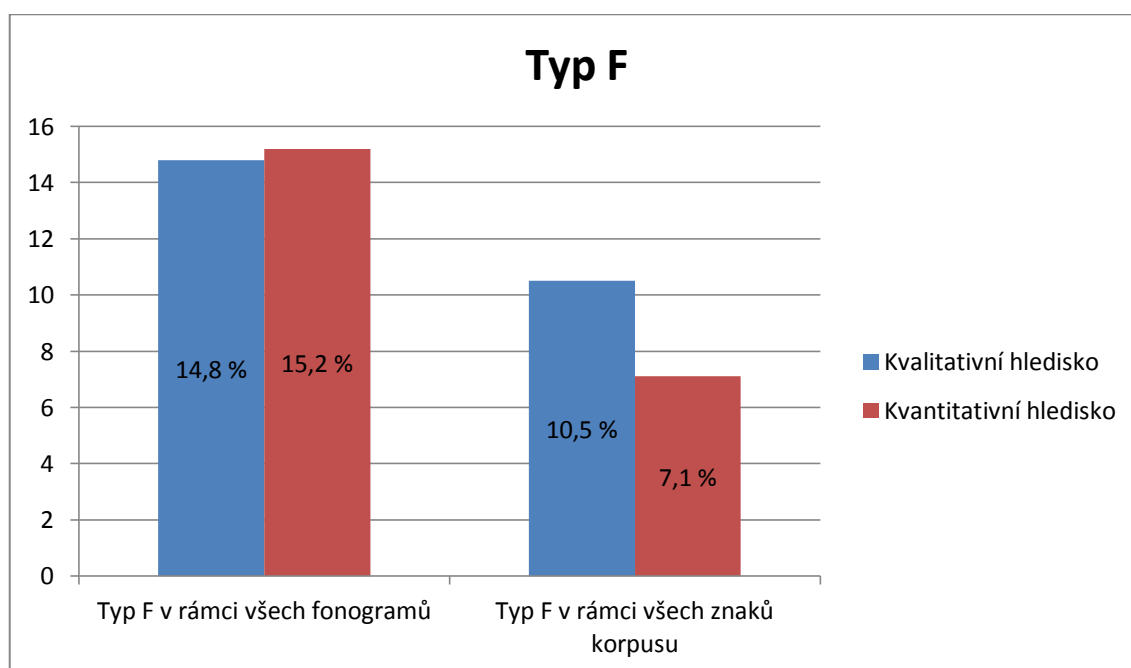
3.3.4 Typ F

Znaky tohoto typu se svou výslovností shodují s výslovností fonetika pouze ve finále. Z 2 228 různých fonogramů, které se vyskytují v textu, jich 330 náleží typu F. V procentech se tedy z kvalitativního hlediska v textu nachází 14,8 % fonogramů tohoto typu. Z celkového počtu fonogramů celého korpusu, kterých je 32 421, jich 4 937 náleží typu F. V procentech je tedy z kvantitativního hlediska v textu 15,2 % fonogramů tohoto typu.

Zaměříme-li se na znaky celého korpusu, pak se v 3 138 různých znacích nachází 10,5 % fonogramů typu F. Dále se pak v 69 997 znacích celého korpusu nehledě na to, zda se opakovaly nebo ne, vyskytuje celkem 7,1 % fonogramů typu F.

在	zài	才	cái	F	820
時	shí	寺	sì	F	389
起	qǐ	己	jǐ	F	274
當	dāng	尚	shàng	F	181
頭	tóu,tou	豆	dòu	F	150
知	zhī	矢	shǐ	F	142
總	zǒng	恩	cōng	F	105
邊	biān,bian	鼻	mián	F	84

Tabulka 5: Ukázka části tabulky fonogramů typu F

Graf 5: Procentuální znázornění fonogramů typu F

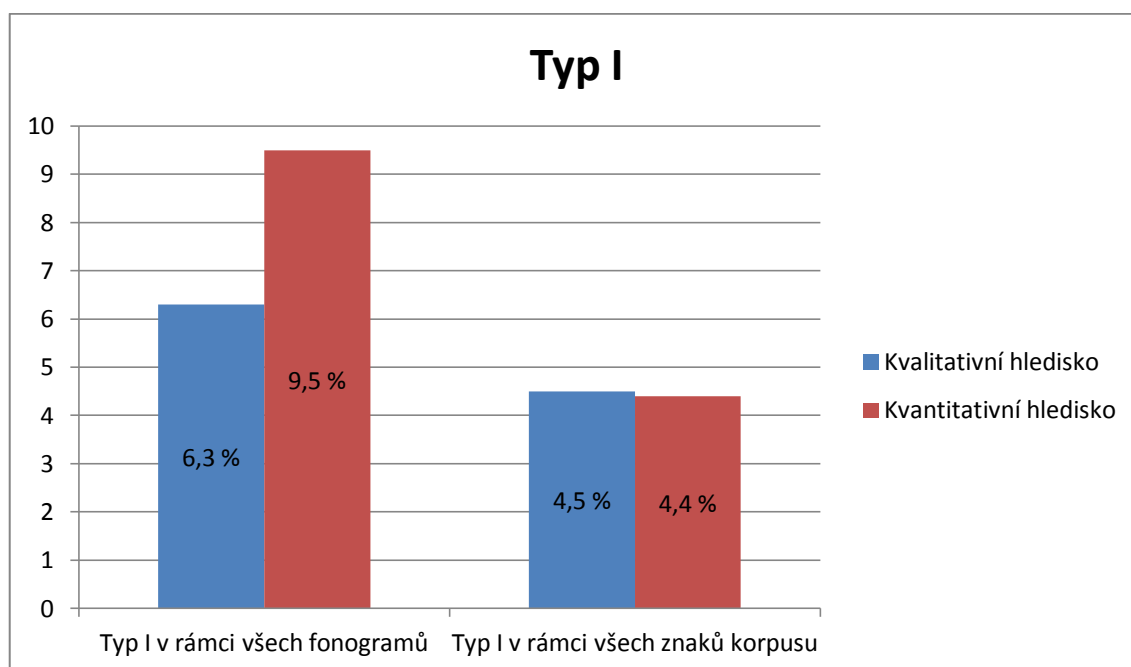
3.3.5 Typ I

Fonogramy tohoto typu se výslovností shodují s výslovností svého fonetika pouze v iniciále. Tento typ obsahuje 141 fonogramů z 2 228 různých fonogramů, které se v korpusu vyskytly, v procentech tedy 6,3 % fonogramů typu I. Z celkových 32 421 fonogramů, které se v korpusu vyskytly, jich k typu I řadíme 3 074, vyjádřeno procenty tedy 9,5 %.

Co se týče kvalitativního hlediska v rámci 3138 různých znaků korpusu, tak 4,5 % z nich zaujímají fonogramy typu I. Z kvalitativního hlediska v rámci 69 997 znaků celého korpusu pak tyto fonogramy zaujímají 4,4 % znaků.

著	zhù	者	zhě		560
國	guó	戈	gē		308
麼	me	麻	má		305
個	gè	固	gù		293
還	hái	農	huán		227
意	yì	音	yīn		137
寫	xiě	寫	xì		69
給	gěi	合	hé,gě		60

Tabulka 6: Ukázka části tabulky fonogramů typu I

Graf 6: Procentuální znázornění fonogramů typu I

3.3.6 Typ 0

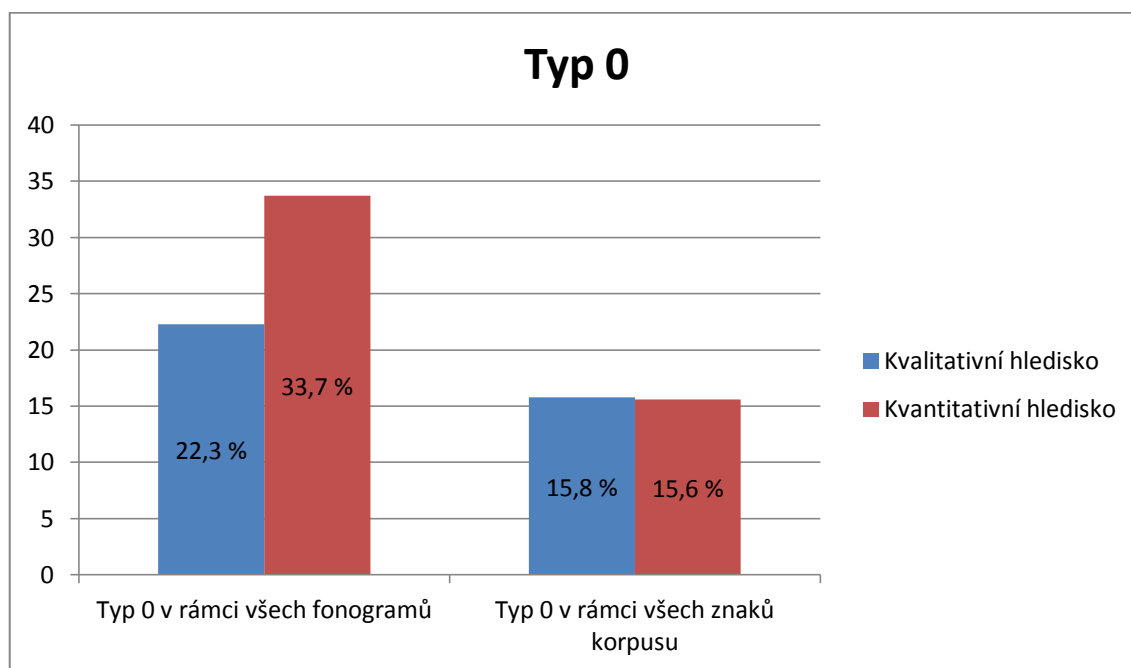
Fonogramy tohoto typu se svou výslovností s výslovností fonetika neshodují v iniciále, ve finále, ani v tónu. V rámci 2 228 různých fonogramů korpusu zastupuje tento typ 496 fonogramů, vyjádřeno v procentech je to 22,3 % fonogramů typu 0.

Naopak v 32 421 fonogramech, které se v korpusu objevily, najdeme celkem 10 938 fonogramů typu 0, v procentech tedy 33,7 %.

Zaměříme-li se na všechny různé znaky, které se v korpusu objevily, tak z jejich počtu 3 138 znaků právě 15,8 % znaků spadá pod typ fonogramů 0. Konečně v rámci všech 69 997 znaků, které se v korpusu objevily, zastupuje fonogramy typu 0 celkem 15,6 % znaků.

的	dì,dí,de	勺	sháo	0	3558
他	tā	也	yě	0	693
地	dì,de	也	yě	0	496
說	shuō	兑	duì	0	217
沒	méi,mò	爻	shū	0	200
都	dū,dōu	者	zhě	0	185
道	dào	首	shǒu	0	184
眼	yǎn	艮	gèn,gěn	0	172

Tabulka 7: Ukázka části tabulky fonogramů typu 0

Graf 7: Procentuální znázornění fonogramů typu 0

3.4 Shrnutí zastoupení jednotlivých typů fonogramů

V této kapitole se pomocí tabulky a grafů pokusím lépe znázornit zastoupení jednotlivých typů v textu. Do tabulky zanesu číselné hodnoty výskytu jednotlivých typů fonogramů a v grafech vyjádřím procentuální zastoupení jednotlivých typů fonogramů nejdříve v rámci všech fonogramů a poté v rámci všech znaků v textu.

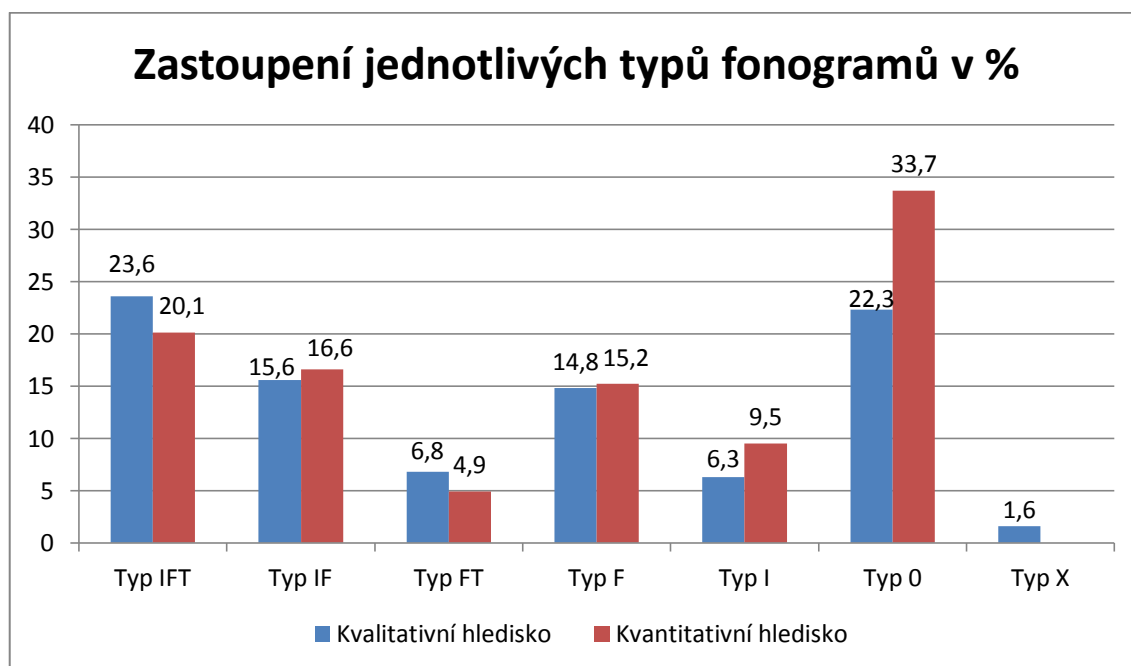
Z tabulky i z grafu lze vyčíst, že z kvalitativního hlediska se v rámci všech fonogramů v textu objevilo nejvíce fonogramů typu IFT s počtem 725 různých fonogramů, v procentech 32,6 %. Druhá nejpočetnější skupina jsou fonogramy typu 0 s počtem 496 různých fonogramů, vyjádřeno procenty 22,3 %. Do nejméně zastoupeného typu se řadí znaky typu I s pouhými 141 různými znaky, v procentech 6,3 %. V rámci kvantitativního hlediska jsou typy fonogramů zastoupeny následovně. Nejvíce zastoupeným typem fonogramů jsou znaky typu 0 s celkovým počtem 10 938, které tak tvoří 33,7 % výskytu fonogramů v korpusu. Druhou nejpočetnější skupinou byly znaky typu IFT, které se v textu objevily v počtu 6 515 a procentuálně tak tvoří 20,1 % všech fonogramů v textu. Nejméně zastoupeným typem fonogramů jsou fonogramy FT, kterých je v korpusu celkem 1 588 a zabírají tak 4,9 % veškerých fonogramů v korpusu.

Jak jsem již výše zmínila, ke kvalitativnímu hledisku v rámci všech fonogramů jsem zahrнула také typ X, která obsahuje ty fonogramy, které se v korpusu objevily ve více realizacích. Takovýchto fonogramů je v textu 36 a tvoří tak 1,6 % zastoupení různých fonogramů v korpusu.

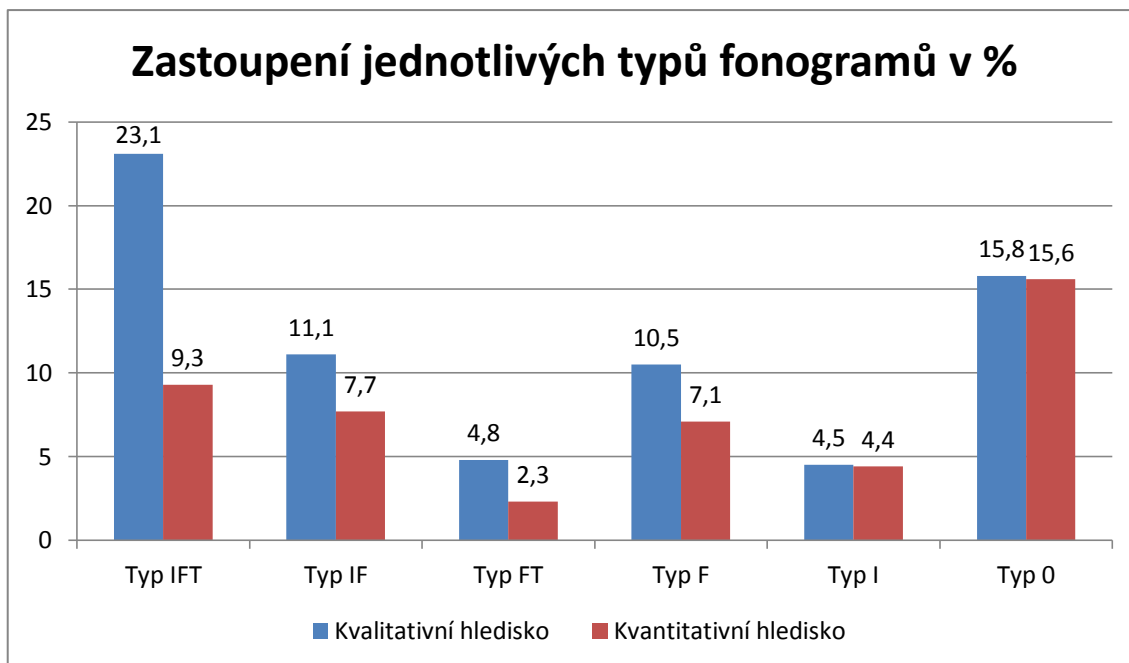
Zaměříme-li se na všechny znaky, které se vyskytly v korpusu, pak je z kvalitativního hlediska nejvíce zastoupen typ fonogramů IFT s 23,1 %. Na druhém místě jsou fonogramy typu 0 tvořící 15,8 % všech různých znaků v textu. Nejméně zastoupenou skupinou v rámci kvalitativního hlediska jsou fonogramy typu I, které zaujímají 4,5 % různých znaků. Co se týče kvantitativního hlediska, pak nejpočetnější typ fonogramů 0 zabírá 15,6 % všech znaků. Druhou nejpočetnější skupinou jsou fonogramy typu IFT s 9,3 %. Naopak nejméně zastoupeným typem fonogramů v rámci kvantitativního hlediska je typ FT, který zaujímá pouhých 2,3 % všech znaků textu.

Typ fonogramů	Číselné zastoupení v rámci 2228 různých fonogramů korpusu	Číselné zastoupení v rámci 32 421 všech fonogramů korpusu
IFT	725	6 515
IF	348	5 369
FT	152	1 588
F	330	4 937
I	141	3 074
0	496	10 938

Tabulka 8: Číselné zastoupení jednotlivých typů fonogramů v korpusu

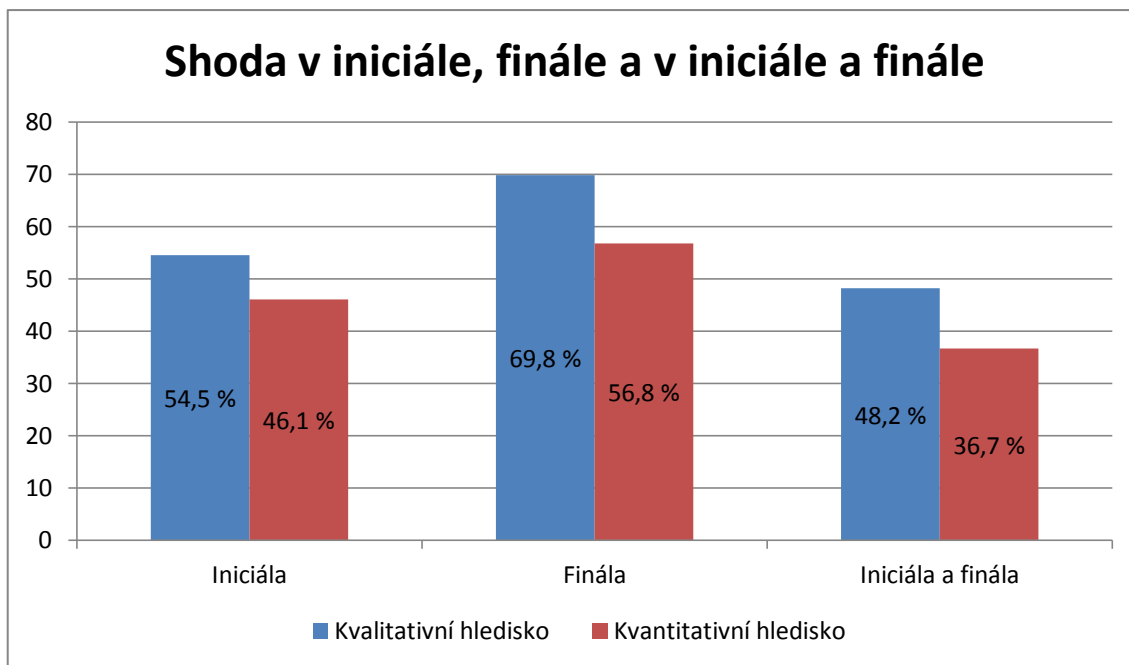

Graf 8: Procentuální zastoupení jednotlivých typů fonogramů z kvalitativního i kvantitativního hlediska v rámci všech fonogramů

Graf 9: Procentuální zastoupení jednotlivých typů fonogramů z kvalitativního i kvantitativního hlediska v rámci všech znaků korpusu

Přesný počet těch fonogramů, které mají s výslovností fonetika shodnou iniciálu nebo finálu je následující. Co se týče kvalitativního hlediska, pak z 2 228 různých fonogramů jich 1 214 má s fonetikem shodnou iniciálu, což je v procentech 54,5 %. U finály je to pak 1 555 fonogramů, které tvoří 69,8 %. Posledně fonogramů se shodnou iniciálou i finálou je v textu 1 073, v procentech tedy 48,2 %. Naopak co se týče hlediska kvantitativního, tak z celkového počtu 32 421 fonogramů se jich v textu nachází 14 958, které mají s fonetikem shodnou výslovnost v iniciále. V procentech je to tedy 46,1 %. Zaměříme-li se na finálu, pak je v 18 409 případech výslovnost fonogramu shodná s výslovností fonetika ve finále, vyjádřeno procenty 56,8 %. Fonogramů se shodnou iniciálou i finálou je v textu celkem 11 884, tzn. 36,7 %. Následuje graf č. 10, do něhož jsem tyto hodnoty pro lepší znázornění zanesla.

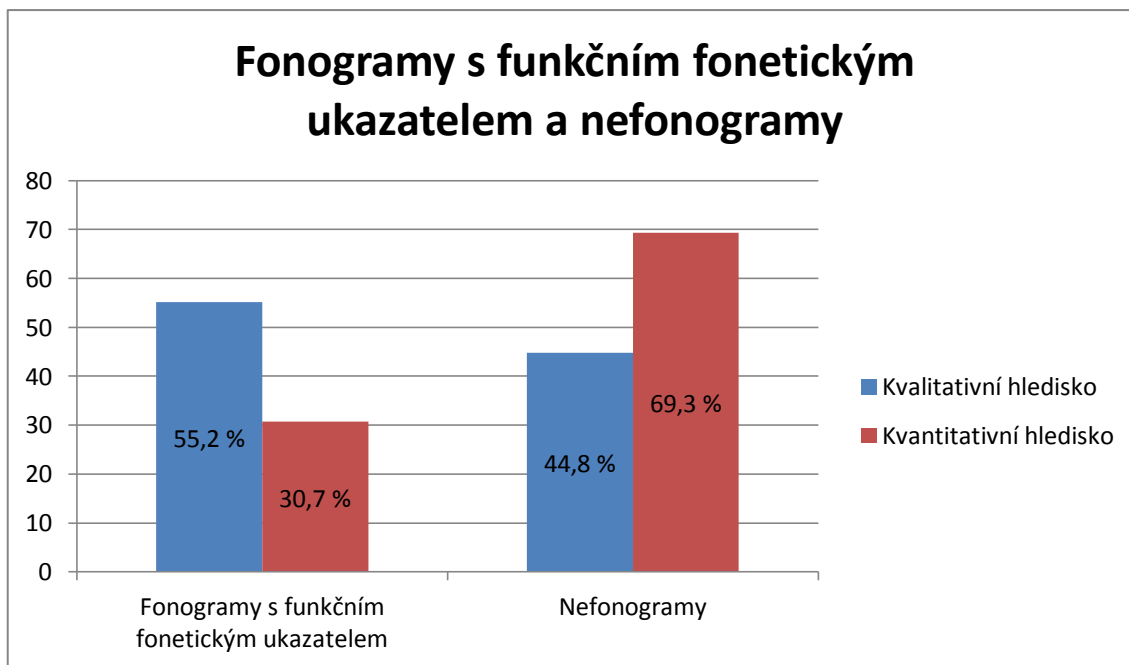
Graf 10: Procentuální znázornění shody fonogramu s fonetikem v iniciále, finále a v iniciále a finále

3.5 Fonogramy s funkčním ukazatelem

Jedním z cílů mé práce bylo zjistit, kolik fonogramů má funkční ukazatel výslovnosti. V této kapitole se tak zaměřím na to, kolik fonetik obsažených ve fonogramech korpusu ve skutečnosti naznačují to, jak se daný fonogram čte.

V předchozích kapitolách jsem rozdělovala znaky na fonogramy a nefonogramy podle výše zmíněných kritérií. Nyní však nastala fáze, kdy jsem mezi nefonogramy zařadila i ty fonogramy, jejichž výslovnost se s fonetikem neshoduje v žádném aspektu. Díky tomuto postupu jsem tak získala skutečný počet fonogramů s funkčním ukazatelem výslovnosti.

Po odečtení fonogramů typu 0 nám z původního počtu 2 228 v textu zbývá 1 732 fonogramů v rámci kvalitativního hlediska. Co se týče kvantitativního hlediska, z 32 421 nám po odečtení zůstává 21 483 fonogramů. Pokud budeme chtít tuto skutečnost vyjádřit procenty, pak se z kvalitativního hlediska v korpusu nachází 55,2 % fonogramů s funkčními fonetiky a z kvantitativního hlediska se těchto znaků v korpusu nachází 30,7 %. Pro lepší znázornění jsem vytvořila graf č. 11.

Graf 11: Procentuální znázornění zastoupení fonogramů s funkčním fonetickým ukazatelem a nefonogramů z kvalitativního i kvantitativního hlediska

3.5.1 Ukázka tabulky fonogramů a nefonogramů

Následuje ukázka finální verze tabulky fonogramů a nefonogramů. V prvním sloupci jsou pořadová čísla pro mou lepší orientaci. V druhém sloupci jsou znaky, které se vyskytly v textu. Ve třetím sloupci je jejich výslovnost zapsána pomocí transkripce *pinyin*. Ve čtvrtém sloupci je označení, zda se jedná o fonogram (F) či nefonogram (N). Barevné zaznačení je následující: šedozelená barva označuje fonogramy, jejichž fonetika jsou graficky zkomolena, a tudíž je řadím mezi nefonogramy. Žlutá barva označuje ty znaky, které jsou sice fonogramy, ale svou výslovností se s fonetikem neshodují ani v iniciále, ani ve finále, ani v tónu, a proto jsem je zařadila mezi nefonogramy. Ty nefonogramy, které patří do ostatních kategorií čínských znaků, zůstaly bez barevného označení. Celá tato tabulka je součástí příloh na přiloženém CD-ROMu.

80	鮑	bào	F
81	爆	bào	F
82	杯	bēi	N
83	卑	bēi	N
84	悲	bēi	F
85	北	běi	N
86	背	bèi,bēi	F
87	倍	bèi	N
88	悖	bèi	F
89	被	bèi	N
90	備	bèi	N
91	輩	bèi	F
92	憊	bèi	F

Tabulka 9: Ukázka části tabulky fonogramů a nefonogramů

3.6 Barevné značení fonogramů a nefonogramů v textu

Pro lepší znázornění výskytu fonogramů a nefonogramů v textu jsem se rozhodla je barevně rozlišit. V korpusu jsem tedy všechny fonogramy vyznačila zelenou barvou. Nefonogramy jsem rozdělila do dvou barev. Červenou barvou jsou označeny ty znaky, které jsou slovníkem *HXYFZ* řazeny do jiné kategorie čínských znaků než fonogramy a také ty znaky, které jsem jako nefonogramy klasifikovala já z důvodu grafické odlišnosti fonetika. Modrou barvou jsou pak označeny ty znaky, jejichž shoda výslovnosti mezi fonetikem a fonogramem je nulová. V černé barvě byla ponechána všechna interpunkční znaménka a písmena latinky.

V další kapitole je ukázka z korpusu. Celý korpus je součástí příloh, které jsou dostupné na příloženém CD-ROMu.

3.6.1 Ukázka z korpusu

三

夜晚，先生不用看也知道遠近閃爍著星光似的警告燈，像一名饒有經驗的水手，憑著鼻腔裡鹹腥的濕意，他嗅出來「北嶺丸」正在滿佈暗礁的內海中航行。這一瞬，晃蕩的船身讓先生的思緒不時地飄向南方的據點：他們倆離去的第十七個夜晚，他想像漆黑的河岸上，大元帥府的電燈兀自放射刺目的光亮，那是兵變後為了安全搬遷去的廠房，構造堅固的足以抵抗炮火，旁邊的珠江正好當作護城河，每一層樓都有陽臺環繞，繞滿了棕

欄與九重葛，新從西洋雇來的職業拳擊手在樹影間來回巡視。但是，只要他北上的壯志未酬，堡壘一般的大元帥府無異於水泥牢籠，「如果不能夠北上，我寧可死！」這樣的說詞雖然豪氣萬丈，個中的原委卻在他見到廣州已是死地，他所置身的城市已經轉而反對國民黨了。如果他不能夠北上，提出統一的主張，那麼，他生命所投注的革命志業也終將過去——

夜色裡看起來，一柱柱電燈發出了不同顏色的光芒，他居家的水泥廠房像漂流在珠江河道中的一條船，遠離那塊大陸的任何一隅，而所害怕的也正是這樣，再沒有可以靠岸的土地。一年多前陳炯明叛亂，包圍總統府的號音下，他僥倖先走一步，而他的妻子，卻像奔行在廊柱間的逃犯。啊，羅莎蒙黛，自從婚後，她幾乎亦步亦趨地過了十年動盪的生涯。這一刻，他聽見旁邊另一張床墊上輕微的鼾聲……

節奏平緩，鼾聲帶著安然的韻律，顯然無夢無驚，先生有幾分羨慕地想著，到底年輕，剛才還暈船暈得那麼厲害，轉瞬沉睡起來。先生搓著自己毫無睡意的眼睛，或許怪體內的疼痛，在胃的下方，似乎又不是，先生不舒服地試著坐直身子，透過圓形的小窗，外面一片漆黑，其實什麼也看不見。先生把耳朵貼近船艙的鋼板，澎湃的海浪底下，彷彿有殺伐的聲音壓抑地傳來。這裡是血水染紅過的瀨戶內海，先生若有所悟地記起。他旋即又想到現在中國北方的情境，外國報紙上叫這些軍閥「Warlords」，割據的藩鎮，與日本歷史上的幕府將軍沒什麼不同，而他最痛心的，就是愈來愈多人把他看成這些人中的一個！上海《申報》還客氣地稱他們為孫中山夫婦，至於別地方的報紙，稱他為孫氏、叫他作粵孫，「粵孫」最多與東北的「奉張」並列，只是一個地方政府的領袖。先生自我解嘲地告訴自己，怪只怪他一直陳義過高，事實上，這一次北上，他就是抱著這樣明知不可為的心情來的，他甚至不知道下一步會走向哪裡？

床墊上轉著念頭，先生悶哼一聲，他記起前天晚間，就像這天夜裡一樣，他靠在椅背上，突然覺得肝膽劇烈地痛。一定什麼地方出了毛病，先生摸著腹部平躺過來。他又翻了幾個身，輾轉反側的時候，倒是愈發確定無論如何不能夠眼睜睜地——看著別人把自己辛苦建立起來的國家搞得不可收拾！

3.7 Nejfrekventovanější fonetika

Po vytvoření analýzy se lze zaměřit pouze na fonetika jednotlivých fonogramů. V této kapitole se tak zabývám 12 nejfrekventovanějšími fonetiky, znaky, ve kterých se vyskytují, a také četností výskytu těchto znaků v korpusu.

V následující tabulce jsou v prvním sloupci vyobrazena fonetika. Ta jsou seřazena podle výskytu v rámci kvalitativního hlediska. V druhém sloupci jsou uvedeny výslovnosti těchto fonetik. Třetí sloupec obsahuje všechny fonogramy, v nichž je dané fonetikum obsaženo. Čtvrtý sloupec obsahuje číselné vyjádření kvalitativního výskytu. Poslední sloupec naopak obsahuje číselné vyjádření kvantitativního výskytu.

Podíváme-li se do tabulky, zjistíme, že téměř vždy se našly fonogramy, které měly se svým fonetikem totožnou výslovnost. Jedinou výjimkou jsou fonogramy, které obsahují fonetikum *zhě* 者. V textu se nevyskytl ani jeden fonogram, jenž by se vyslovoval stejně jako toto fonetikum v něm obsažené.

Fonetikum	Výslovnost	Znaky s daným fonetikem	Kvalitativní výskyt	Kvantitativní výskyt
且	qiě, jū	<i>cū</i> 粗, <i>cú</i> 殂, <i>jiě</i> 姐, <i>jū</i> 狙, <i>jǔ</i> , <i>jù</i> 沮, <i>jū</i> 趑, <i>qū</i> 蛆, <i>zhù</i> 助, <i>zū</i> 租, <i>zǔ</i> 阻, <i>zǔ</i> 祖, <i>zǔ</i> 組, <i>zǔ</i> 詛	13	134
尚	shàng	<i>cháng</i> 常, <i>cháng</i> 嘗, <i>dāng</i> , <i>dàng</i> 當, <i>dǎng</i> 黨, <i>shǎng</i> 賞, <i>shang</i> 裳, <i>táng</i> 堂, <i>táng</i> 棠, <i>tǎng</i> , <i>cháng</i> 倘, <i>tǎng</i> 淌, <i>tǎng</i> 躺, <i>tàng</i> 趟, <i>zhǎng</i> 掌	13	370
分	fēn, fèn	<i>bān</i> 頒, <i>bàn</i> 扮, <i>fēn</i> 芬, <i>fēn</i> 氛, <i>fēn</i> 紛, <i>fén</i> 汾, <i>fěn</i> 粉, <i>fèn</i> 份, <i>pàn</i> 盼, <i>pén</i> 盆, <i>pín</i> 貧	11	63
干	gān	<i>gān</i> 肝, <i>gān</i> 竿, □ <i>gān</i> 杆, <i>hān</i> 殫, □ <i>hān</i> 罕, <i>hàn</i> 汗, <i>hàn</i> 旱, <i>jiān</i> 奸, <i>jié</i> 訐, <i>kān</i> 刊, <i>xuān</i> 軒	11	47
各	gè	<i>gē</i> , <i>kǎ</i> 咯, <i>gē</i> 咯, <i>gé</i> 格, <i>gé</i> 閣, <i>kè</i> 恪, <i>kè</i> 客, <i>lào</i> 酪, <i>lù</i> 路, <i>luò</i> 洛, <i>luò</i> 絡, <i>lüè</i> 略	11	173
古	gǔ	<i>gū</i> , <i>gù</i> 估, <i>gū</i> 咕, <i>gū</i> 沽, <i>gū</i> 姑, <i>gū</i> 辜, <i>gù</i> 固, <i>gù</i> 故, <i>hú</i> 胡, <i>jū</i> 居, <i>kū</i> 枯, <i>kǔ</i> 苦	11	139
白	bái	<i>bǎi</i> 百, <i>bǎi</i> , <i>bó</i> 柏, <i>bó</i> 伯, <i>bó</i> 泊, <i>pà</i> 帕, <i>pà</i> 怕, <i>pāi</i> 拍, <i>pò</i> 迫, <i>pò</i> 魄, <i>xī</i> 皙	10	87

包	bāo	<i>bāo</i> 苞, <i>báo</i> 雹, <i>bǎo</i> 飽, <i>bào</i> 抱, <i>bào</i> 鮑, <i>páo</i> 咆, <i>páo</i> 袍, <i>pǎo</i> , <i>páo</i> 跑, <i>pào</i> 泡, <i>pào</i> 炮	10	65
艮	gèn, gěn	<i>gēn</i> 根, <i>gēn</i> 跟, <i>hén</i> 痕, <i>hěn</i> 很, <i>hěn</i> 狠, <i>hèn</i> 恨, <i>jiān</i> 艱, <i>xiàn</i> 限, <i>yǎn</i> 眼, <i>yín</i> 銀	10	385
莫	mò	<i>mō</i> , <i>mó</i> 摸, <i>mó</i> , <i>mú</i> 模, <i>mó</i> 膜, <i>mò</i> 漠, <i>mò</i> 寞, <i>mò</i> 驀, <i>mù</i> 募, <i>mù</i> 幕, <i>mù</i> 慕, <i>mù</i> 暮	10	74
俞	yú, shù	<i>shū</i> 輸, <i>tōu</i> 偷, <i>yú</i> 逾, <i>yú</i> 渝, <i>yú</i> 愉, <i>yú</i> 榆, <i>yú</i> 覩, <i>yù</i> 喻, <i>yù</i> 愈, <i>yù</i> 諭	10	101
者	zhě	<i>dū</i> , <i>dōu</i> 都, <i>dǔ</i> 堵, <i>dǔ</i> 睹, <i>dǔ</i> 賭, <i>shǔ</i> 暑, <i>shǔ</i> 署, <i>tú</i> 屠, <i>xù</i> 緒, <i>zhū</i> 豬, <i>zhū</i> 諸	10	223

Tabulka 10: Tabulka 12 nejfrekventovanějších fonetik

Dále jsem vytvořila tabulku se třemi nejfrekventovanějšími fonetiky (co se týče kvantitativního hlediska)⁹⁸ a do ní jsem zanesla informace o tom, do jaké míry se jeho výslovnost shodovala s výslovností celého fonogramu. U fonetik, jež mají více výslovností, jsem postupovala tak, jak jsem zmínila již v kapitole Typizace fonogramů. U fonogramů, jejichž obě výslovnosti se v textu realizovaly, jsem postupovala tak, že jsem do tabulky zanesla obě tyto realizace, jako například u fonogramu „být, odpovídat“ *dāng*, *dàng* 當. Proto se tedy tento znak v tabulce vyskytuje dvakrát.

⁹⁸ Třetím nejfrekventovanějším fonetikem bylo fonetikum *zhě* 者. Jak jsem již ale výše zmínila, všechny fonogramy obsahující toto fonetikum spadají k fonogramům typu 0. Proto jsem se rozhodla toto fonetikum z tabulky vypustit a místo něj zařadit čtvrté nejfrekventovanější fonetikum *gè* 各.

Fonetikum	IFT	IF	FT	F	I	O
<i>gèn, gěn</i> 艮		<i>gēn</i> 根 <i>gēn</i> 跟	<i>hěn</i> 很 <i>hěn</i> 狠 <i>hèn</i> 恨	<i>hén</i> 痕		<i>jiān</i> 艱 <i>xiàn</i> 限 <i>yǎn</i> 眼 <i>yín</i> 銀
<i>shàng</i> 尚		<i>shǎng</i> 賞 <i>shang</i> 裳	<i>dàng</i> 當 <i>tàng</i> 趟	<i>cháng</i> 常 <i>cháng</i> 嘗 <i>dāng</i> 當 <i>dǎng</i> 黨 <i>táng</i> 堂 <i>táng</i> 棠 <i>tǎng, cháng</i> 倘 <i>tǎng</i> 淌 <i>tǎng</i> 躺 <i>zhǎng</i> 掌		
<i>gè</i> 各		<i>gē</i> 咯 <i>gē</i> 咯 <i>gé</i> 格 <i>gé</i> 閣	<i>kè</i> 恪 <i>kè</i> 客			<i>kǎ</i> 咯 <i>lào</i> 酪 <i>lù</i> 路 <i>luò</i> 洛 <i>luò</i> 絡 <i>lüè</i> 略

Tabulka 11: Přehled výskytů nejfrekventovanějších fonetik

3.8 Problémové případy

V této kapitole zmíním problémové případy, které vyvstaly během vytváření analýzy. Popíšu také, jak a pomocí čeho byly tyto problémy vyřešeny.

Prvním problém nastal hned při první fázi analýzy, kdy jsem vyhledávala znaky ve slovníku a zařazovala jsem je mezi fonogramy a nefonogramy. Některé znaky se totiž ve slovníku *HXYFZ* nevyskytovaly. U takovýchto znaků bylo posuzováno to, zda by mohla některá jeho část fungovat jako fonetikum. Pokud ano, pak bylo na takové znaky pohlíženo jako na fonogramy. Jako příklad si můžeme uvést znak *guāng* 光, který se používá v názvech míst. Tady bylo určeno fonetikum *guāng* 光. Tento znak jsem tak zařadila do kategorie fonogramů. Naopak ve znaku *jiōng, jiōng* 冏, který nejčastěji funguje jako komponent ve znacích, nelze najít prvek, který by mohl fungovat jako fonetikum, tudíž byl zařazen mezi nefonogramy. Těchto znaků se objevilo celkem 12 a

v tabulce fonogramů a nefonogramů, která je součástí příloh, jsou podbarveny červenou barvou. Pro lepší znázornění jsem vytvořila tabulku, kde jsou všechny tyto znaky zaznamenány se svou výslovností, dále je u nich uvedeno to, zda byly zařazeny mezi fonogramy nebo nefonogramy, a pokud byly klasifikovány jako fonogramy, je u nich uvedeno i jejich fonetikum.

Znak	Klasifikace	Fonetikum
<i>biàn</i> 徧	F	<i>biǎn, piǎn</i> 扁
<i>dī</i> 牴	F	<i>dī, dǐ</i> 氐
<i>fū</i> 膚	F	<i>hǔ</i> 虎
<i>guāng</i> 洸	F	<i>guāng</i> 光
<i>jiōng, jiǒng</i> 冏	N	x
<i>lǐn</i> 懍	F	<i>bǐng</i> 稟
<i>quán</i> 蹠	F	<i>juàn, juǎn</i> 卷
<i>shān</i> 搨	F	<i>shān, shàn</i> 扇
<i>xiè</i> 燮	N	x
<i>xù</i> 敘	F	<i>yú</i> 余
<i>yā</i> 榑	F	<i>yà</i> 亞
<i>zī</i> 趨	F	<i>zī</i> 咨

Tabulka 12: Znaky klasifikované mimo slovník HXYFZ

Dalším problémem byly výslovnosti fonetik. Pokud fonetikum funguje také jako samostatný znak, pak jsem vycházela z té výslovnosti, která je u daného znaku uvedena ve slovníku *HXYFZ*. Pokud v tomto slovníku znak, který představuje fonetikum, nebyl, pak jsem nahlédla do *Slovníku moderní čínštiny Xiàndài Hànyǔ Cídiǎn* 现代汉语词典. Pokud ani zde jsem nebyla schopná dohledat výslovnost, pak jsem se obrátila na slovník *Wenlin*.

Další problém se opět týkal fonetik i výše zmíněného problému. U jednoho fonogramu se mi nepodařila dohledat výslovnost jeho fonetika ani v jednom ze tří slovníků. Konkrétně se jedná o fonogram „sál“ *diàn* 殿 s fonetikem 展. Vzhledem

k tomu, že nelze dohledat výslovnost tohoto fonetika, jsem celý fonogram, co se týče shody výslovnosti mezi fonogramem a fonetikem, zařadila k typu 0.

Posledním problémem byly elektronicky nezpracované složky znaků, které se nevyskytují jako samostatné znaky. Tento problém se opět týká fonetik. Například ke znakům „mozek“ 腦 *nǎo* nebo „trám“ 梁 *liáng* nelze do tabulky vložit jejich fonetikum. To jsem vyřešila tak, že jsem ručně vytvořila seznam těchto znaků, který jsem poté naskenovala a přiložila k práci jako přílohu. Do tabulky jsem pak zanesla zkratku Z společně s číslem, která odpovídá zkratce v seznamu elektronicky nezpracovaných fonetik. V mé práci se objevilo celkem 10 elektronicky nezpracovaných složek znaků.

3.9 Komparace s článkem Případová studie fonogramu v čínském textu

V této kapitole porovnám výsledky své analýzy s výsledky Terezy Slaměnickové, která analyzovala román *Žít Huózhe* 活着 od čínského spisovatele *Yú Huá* 余华, jenž je psán ve zjednodušených znacích.⁹⁹

V románu *Žít* se nachází 1 865 různých znaků a celkem obsahuje 75 038 všech znaků. Naopak v románu *Láska a revoluce* se nachází 3 138 různých znaků a 69 997 znaků nehledě na to, zda se v textu opakovaly či nikoliv. Co se týče rozdělení znaků na fonogramy a nefonogramy z kvalitativního hlediska, pak jsou znaky v románu *Žít* mezi tyto dvě skupiny rozděleny pozoruhodně rovnoměrně, v procentech 50 % fonogramů a 50 % nefonogramů. Je však důležité zmínit, že Slaměnicková již od začátku vychází ze zdroje, který mezi fonogramy počítá pouze ty fonogramy, které vykazují alespoň nějakou shodu ve výslovnosti s fonetikem. V mé analýze pak po odečtení fonogramů typu 0 náleží fonogramům 55,2 % znaků a nefonogramům 44,8 % znaků. V tomto ohledu jsou tak naše výsledky poměrně srovnatelné.

Z kvantitativního hlediska pak fonogramy v románu *Žít* zaujímají 26 % a nefonogramy 74 % znaků. Naopak v románu *Láska a revoluce* se nachází 30,7 % fonogramů a 69,3 % nefonogramů. I v tomto ohledu jsou výsledky Slaměnickové i mé podobné. Nižší hodnoty u fonogramů z kvalitativního i kvantitativního hlediska v analýze Terezy Slaměnickové lze přisuzovat tomu, že některé znaky po zjednodušení ztratily příslušnost ke své původní kategorii.

⁹⁹ SLAMĚNÍKOVÁ 2015: 116-126.

Co se týče jednotlivých typů fonogramů, pak Slaměnková rozlišovala pouze čtyři typy, a to IFT, IF, F, I. Typ FT, který zohledňuji ve své práci já, zařadila k typu F, a jak jsem již výše zmínila, typ 0 rovnou zařadila k nefonogramům. K nejproduktivnější kategorii v rámci kvalitativního hlediska řadí typ IFT, který zaujímá 18 % všech znaků. V mé analýze je také typ IFT se svými 23,1 % nejproduktivnější.¹⁰⁰ Naopak jako nejméně produktivní identifikovala Slaměnková typ I, který tvoří jen 4 % všech znaků. V mé práci je tento údaj téměř totožný, nejméně produktivní je také typ I, který zaujímá pouze 4,5 %.

Zaměříme-li se na kvantitativní hledisko, pak nejproduktivnější byl ve studii Terezy Slaměnkové typ IF, který zaujímá 10 % všech znaků. V mé práci to pak byl opět typ IFT, který tvoří 9,3 % všech znaků korpusu. Co se týče nejméně produktivního typu, pak to byl u Slaměnkové typ I tvořící 2 % všech znaků. V mé práci to byl typ FT s 2,3 %. Pokud bych však tento typ stejně jako Tereza Slaměnková zařadila k typu F, pak by nejméně produktivním typem v mé práci byly také fonogramy typu I. Pro lepší znázornění všech těchto údajů jsem vytvořila tabulku. V tabulce jsou nejdříve uvedeny hodnoty kvalitativního hlediska, poté hodnoty kvantitativního hlediska (ty jsou tučně zvýrazněny).

Korpus	Zastoupení fonogramů v %	Zastoupení nefonogramů v %	Nejproduktivnější typ fonogramů (%)	Nejméně produktivní typ fonogramů (%)
Žít	50 %	50 %	IFT (18 %)	I (4 %)
	26 %	74 %	IF (10 %)	I (2 %)
Láska a revoluce	55,2 %	44,8 %	IFT (23,1 %)	I (4,5 %)
	30,7 %	69,3 %	IFT (9,3 %)	FT (2,3 %)

Tabulka 13: Srovnání výsledků analýz u románů *Žít* a *Láska a revoluce*

Celkově jsou výsledky studie Terezy Slaměnkové srovnatelné s těmi, které přinesla má analýza. Abychom dostali co možná nejpřesnější výsledky ohledně výskytu fonogramů v textu psaném zjednodušenými znaky a v textu psaném nezjednodušenými znaky, pak

¹⁰⁰ Stejně jako Slaměnková v této části nezohledňuji fonogramy typu 0.

by bylo dle mého názoru nejlepší zkoumat tentýž text psaný oběma zmíněnými variantami znaků.

4 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, kolik fonogramů se objevuje v beletristickém textu psaném nezjednodušenými znaky a hlavně kolik z nich má funkční ukazatel výslovnosti. Primární metodou mého zkoumání byla analýza, které byl podroben román *Láska a revoluce*. Tato práce byla složena ze dvou částí: teoretické, která objasnila problematiku čínského znakového písma, a analytické, která interpretovala údaje získané analýzou.

Odborná literatura uvádí, že fonogramy jsou nejproduktivnější kategorií čínských znaků v rámci inventáře znaků moderní čínštiny. Já jsem se ale ve své práci zaměřila na to, jak je to s fonogramy v textu. Vzhledem k tomu, že na toto téma byla provedena studie zabývající se textem psaným ve zjednodušených znacích, rozhodla jsem se zjistit, jak je to v textu psaném ve znacích nezjednodušených. Po zpracování korpusu měly údaje, které byly analýzou získány, objasnit, kolik fonogramů se v textu objevuje. Dále měly objasnit počet fonogramů s funkčním fonetickým ukazatelem a v poslední řadě měly poukázat na to, zda je fonogramů v textu psaném nezjednodušenými znaky více než v textu psaném zjednodušenými znaky.

Po provedené analýze bylo zjištěno, že je v korpusu čítajícím celkem 69 997 čínských znaků obsaženo celkem 32 421 fonogramů, které tak tvoří 46,3 % všech znaků v textu. U kvalitativního hlediska je hodnota fonogramů vyšší. Z 3 138 různých znaků je jich 2 228 klasifikováno jako fonogramy, v procentech tedy 71 %.

Pro zjištění počtu fonogramů s funkčním ukazatelem výslovnosti bylo nutné odečíst fonogramy s nulovou shodou ve výslovnosti fonetika a celého znaku. Dospěla jsem k výsledku, že z kvalitativního hlediska se v textu nachází pouze 55,2 % a z kvantitativního hlediska pouze 30,7 % fonogramů, které jsou do určité míry schopny naznačit výslovnost znaku.

Z výše zmíněných údajů je tedy patrné, že z kvalitativního hlediska fonogramy sice opravdu zaujímají většinu znaků v textu, ale co se týče kvantitativního hlediska, netvoří fonogramy ani polovinu všech znaků v textu. Toto zjištění se vztahuje jak na všechny fonogramy, které se v textu objevily, tak i na fonogramy, u nichž byla prokázána určitá míra fonetické motivovanosti.

Studie Terezy Slaměňkové ukázala, že v beletristickém textu psaném zjednodušenými znaky se vyskytuje z kvalitativního hlediska 50 % a z kvantitativního

hlediska 26 % fonogramů s funkčním fonetickým ukazatelem. Tyto výsledky jsou srovnatelné s těmi mými. Výsledky našich analýz sice poukazují na to, že lze sledovat určitý posun v hodnotách výskytu fonogramů v textech psanými zjednodušenými a nezjednodušenými znaky, avšak k zásadním změnám v tomto ohledu nedošlo. Jak jsem již výše zmínila, pro přesnější údaje by bylo, dle mého názoru, vhodné zkoumat tentýž text psaný oběma variantami znaků.

Výsledky mé práce poukázaly na to, že postavení fonogramů v inventáři moderní čínštiny a v textu je rozdílné. V psaném textu se na rozdíl od znakového inventáře objevuje značně méně znaků s funkčním fonetickým ukazatelem. Vzhledem k tomu, že fonogramy již byly zkoumány v rámci publicistického a beletristického textu, bylo by také zajímavé zkoumat texty odborné a jejich výsledky pak srovnat s již provedenými studiemi.

Resumé

The main aim of this thesis was to examine how many phonograms contains fiction text using unsimplified Chinese characters and how many of these phonograms are able to indicate pronunciation of the whole character. I analyzed all 69 997 characters from novel *Love and revolution* by Ping Lu. I found out that 46,3 % of all characters are classified as phonograms, but only 30,7 % of all characters has the ability to indicate pronunciation of the whole character. I was also comparing these results with results of the same study focused on simplified characters. We can say that text using unsimplified characters contains little bit more phonograms than text using simplified characters. But the difference is really small, so we can say that the results of these two studies are comparable. This thesis has two major parts. The first part is trying to describe development of Chinese characters and six cathegories. The second part describes the process of whole analysis with its results.

Key words: Chinese writing system, phonogram, phonetic, radical, grammatology

Seznam literatury

Monografie:

DEFRANCIS, John. *The Chinese Language: Fact and Fantasy*. Honolulu: University of Hawai Press, 1986. ISBN 0-8284-0866-5.

KANE, Daniel. *Knížka o čínštině*. Mirošovice: DesertRose, 2009. ISBN 978-80-903296-1-4.

KUČERA, Ondřej a kol. *Učebnice čínských znaků*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1118-0.

LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 8024407205.

LOUKOTKA, Čestmír. *Vývoj písma*. Praha: Orbis, 1946.

NOVÁK, Miroslav, VOCHALA, Jaromír a PUCEK, Vladimír. *Úvod do čínského, japonského a korejského písma. [Díl] 1, Vznik a vývoj. 2*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Ideogramy v moderní čínštině*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3909-9.

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. *Synchronní model tradiční kategorizace čínského znakového písma: Dizertační práce*. [nepublikováno] Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

ŠULC, Michal. *Korpusová lingvistika: první vstup*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 8071848476.

ŠVARNÝ, Oldřich, UHER, David. *Hovorová čínština: úvod do studia hovorové čínštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0298-X.

TĚŠITELOVÁ, Marie. *Quantitative linguistics*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0131-X.

TŘÍSKOVÁ, Hana. *Segmentální struktura čínské slabiky*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2181-4.

UHER, David. *Hanská grammatologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3866-5.

UHER, David. *"Shuo wen jie zi" xue shuo, zi yuan, wen hua: Výklad významu obrysových a rozbor struktury odvozených znaků: teorie, etymologie a kultura*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3391-2.

WIEGER, L. *Chinese characters: their origin, etymology, history, classification and signification : a thorough study from Chinese documents*. New York: Paragon, 1965. ISBN 0486213218.

YIN Binyong, ROHSENOW, John S. *Modern Chinese Characters*. Beijing: Sinolingua, 1994. ISBN 978-78-005-2167-6.

ZÁDRAPA, Lukáš a PEJČOCHOVÁ, Michaela. *Čínské písmo*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1755-0.

Články v odborných periodících:

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. Případová studie fonogramu v čínském textu. *Dálný východ*. 2015, č. 2, s. 116-126. ISSN 1805-1049.

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza. Nové trendy v čínské grammatologii. *Dálný východ*. 2011, č.1, s. 13-32. ISSN 1805-1049.

Slovníky:

CAO Xianzhuo 曹先擢, SU Peicheng 苏培成: *Hànzì Xíng Yì Fēnxī Zìdiǎn 《汉字形义分析字典》 [Analytický slovník grafiky a významů čínských znaků]*. Beijing, 1999.

Wenlin 文林 *Software for Learning Chinese*. Verze 4.0.2. Wenlin Institute 2011.

VOCHALA, Jaromír. *Čínsko-český, česko-čínský slovník*. Voznice: Leda, 2003. ISBN 80-7335-011-4.

Seznam příloh

Příloha č. 1: 《行道天涯》平路 - původní verze (CD-ROM)

Příloha č. 2: 《行道天涯》平路 – barevné značení (CD-ROM)

Příloha č. 3: Analýza všech znaků (CD-ROM)

Příloha č. 4: Analýza fonetik (CD-ROM)

Příloha č. 5: Elektronicky nezpracované složky znaků (CD-ROM)